

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vliv společenských změn na trestní zákonodárství
(komparace východisek trestního zákonodárství před a po roce 1989)

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracoval:
Radek Simon

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vliv společenských změn na trestní zákonodárství (komparace východisek trestního zákonodárství před a po roce 1989) zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 25.11.2008

.....
Radek Simon

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěl poděkovat své manželce Mgr. Haně Simonové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Radek Simon

OBSAH

ÚVOD	2
1. Poválečné období od roku 1945 do roku 1948	4
1.1 Poválečné uspořádání	4
1.2 Únorové události roku 1948	6
1.3 Ústava a zákon č. 88/1948 z 15. 4. 1948	8
2. Moc přebírá KSČ období 1948-1960	10
2.1 Moc výkonná a dopady na soudobou společnost	10
2.2 Nový trestní zákon č. 86/1950 z 12. 7. 1950	13
2.3 Doplněk trestního zákona 63/1956 z 19. 12. 1956	17
2.4 Vliv zákona na společnost	19
3. Rok 1960 až rok 1989	23
3.1 Trestní zákon č. 140/1961 Sb.	23
3.2 Doba normalizace 1968-1989	25
3.3 Příchod roku 1989 a počátek sametová revoluce	27
4. Rok 1989 až po současnost	29
4.1 Porevoluční doba	29
4.2 Novelizace zákona č. 140/1961	32
4.3 Současná společnost a její vliv na nový trestní zákon	37
5. Srovnání vlivu a vývoje trestního zákonodárství od poválečného období do současnosti	40
Závěr	43
Resumé	45
Anotace	46
Seznam použité literatury a pramenů	47
Seznam příloh	49

Úvod

Od pradávna si lidé v určitém státě, území či pouhé skupině utvořili určitá pravidla chování a běžného způsobu života, která byla psaná nebo se dědila z generace na generaci. Z těchto pramenů se tvořil složitější a složitější soubor pravidel, která dnes nazýváme právem. Každého z nás se toto odvětví dřívě či později dotkne a zjistíme, že aniž bychom o tom přemýšleli, jsme sami součástí nějakých právních norem. V poslední době se právo stalo přímo nedílnou součástí našich životů asi více než bychom si přáli a tak nastává otázka, proč lidé v dřívějších dobách právo ctili a dodržovali více a dnešní člověk spíše přemýšlí, jak se mu vyhnout? Je třeba ohlédnout se do minulosti a zjistit, v jakých poměrech se právo tvořilo, jakou procházelo dobou a zvláště, jakým způsobem zasahovalo do života běžného člověka. Každá doba přináší svá úskalí, která mohou přicházet pouze z lidské příčiny, jako jsou například války, ale také zásahem tzv. vyšší moci, jakou různé požáry, živelné katastrofy a jiné což může ovlivnit zákonodárství státu. Ne vždy to jsou takto katastrofické scénáře, ale pouhá touha lidí po svobodě či jiných výdobytků doby jsou prvkem ovlivnění právních norem, jak jsme se o tom přesvědčili v roce 1989.

Z tohoto důvodu jsem si vybral téma, cituji: *„Vliv společenských změn na trestní zákonodárství (komparace východisek trestního zákonodárství před a po roce 1989)“*. Určitě je to obsáhlé téma, které skýtá mnoho úskalí, ale jelikož má profese policisty úzce souvisí s právem a to trestním, poukázal bych na různé doby z pohledu trestního práva, jeho historie a jeho vliv na obyvatele Československa a později České republiky. Začátek mé práce bych věnoval poválečnému období v letech 1945 až 1948, jelikož v sobě skrývá, jak mrazivé období poválečných útrap, ale také období obnovení republiky a s tím spojené četné právní výstřelky v podobě různých právních dualizmů a zvláštních paragrafových ustanovení. I když je to krátká doba skrývá v sobě spousty zajímavých řešení, když byla tzv. přetřata únorovými události roku 1948 a převzetí moci Komunistickou stranou. Toto období let 1948 až 1960 do doby normalizace je dobou poválečné stabilizace a s tím spojenými zákony, které byly a jsou považovány právem za nejtvrďší dobu naší poválečné historie. O této tvrdé době vypovídá zejména četné užití trestu smrti. Není divu, že se v naší republice rozmáhají odbojové síly

k převratu a lidé touží po změně. Následuje období zhruba vyčíslené na roky 1960 až 1989, které by se daly zhodnotit jako klidnější a rozvážnější zejména v tvorbě trestního zákonodárství a určitě je třeba věnovat se blíže zcela nadčasovému trestnímu zákonu č. 140/1961 Sb., včetně trestního řádu č. 141/1961 Sb., které jsou s několika desítkami až stovky novel platné dodnes. Následuje pomyslný milník a tím je rok 1989, kdy začíná doba svobody, kapitalismu, ale i nástupu nové organizované trestné činnosti a s tím spojených novelizací citovaného trestního zákona č. 140 z roku 1961 a trestního řádu č. 141 z roku 1961 Sb. V neposlední řadě se budu věnovat současnosti, dnešní společnosti ve spojitosti s trestním právem.

Je jasné, že o historii poválečného období by se dali napsat tisíce stránek, ať už to jsou procesy z padesátých let, nebo porevoluční běsnění zázračných podnikatelů, ale já mám v plánu podívat se na celou poválečnou dobu, jako na celek z pohledu trestního práva a to formou nezúčastněného diváka, čtením dobové literatury. A na základě takto získaných poznatků, pokusit se zhodnotit doby před a po roce 1989, tedy pokud to vlastně půjde.

1. Poválečné období od roku 1945 do roku 1948

1.1 Poválečné uspořádání

Tato doba je zcela specifická tím, že představitelé exilové vlády, která v době války působila v Anglii resp. v Londýně chtěla, alespoň v jejím začátku tj. 5. 4. 1945, vrátit dobu před mnichovskou republiku, což samozřejmě nebylo možné, neboť během okupace nacistickými vojsky došlo ke změně státních subjektů, které již v době válečného období vykonávali státní moc včetně moci zákonodárné. Dále zde byl poměrně silný domácí odboj podporovaný komunisty, kteří žádali poválečné reformy. Navíc se muselo počítat se Slovenskem jako s rovným partnerem, neboť před rokem 1938 bylo Slovensko počítáno jako územní celek rovnající se Čechám a Moravě a v době po okupaci byla vyhlášena autonomie Slovenska, proto to bylo pro Slovenský národ zcela nepřijatelné.

Bylo nutné zvládnout situaci kolem odtržených území Československa z mnichovské dohody, která mimo jiné přestala platit už za války, jako byly sudety, což nebyl zase takový problém, jelikož Německo a Maďarsko patřilo k poraženým státům, ale problém byl třeba u našich severních sousedů a to v Polsku, jelikož patřilo k vítězné velmoci nebylo možné výslovně ukládat povinnost vrátit zabrané území. Bohužel jak se nakonec ukázalo celkově se naše území nepodařilo obnovit, neboť jsme museli pod tlakem Moskvy a tamního obyvatelstva vydat Podkarpatskou Rus. Podstatným problémem tehdejší doby bylo složení obyvatelstva, které v Českých zemích nebylo zase tak složité, protože došlo k vysídlení resp. k odsunu Němců do různých okupačních zón v Německu a na území Rakouska, což bylo hlavně z území sudet. Větší problém byl na Slovensku, když se nepodařilo vyřešit právní otázky Maďarské menšiny a to se všemi tehdejšími poválečnými velmocemi a tak došlo pouze na dohodu o výměně obyvatelstva na jejímž základě odešla zpět do Maďarska pouze trocha Maďarů. Slovensko si pak problém řešilo dle vlastních možností a tím byl zejména násilný odsun a zprerhání společného území, aby maďarská menšina natvořila jeden celek.

Exilová vláda skončila svojí funkcí dne 4. dubna 1945 a následující den představila svůj tzv. košický vládní program. V Československu stále formálně platila

ústava z roku 1920, která byla v důsledku války a následného státního zřízení velmi významně změněna. Ústavu se dařilo měnit dle zájmu tehdejší doby na základě ústavního dekretu č. z 15 října 1940, což mohl prezident republiky. Nutno podotknout, že v době protektorátu byla téměř zlikvidována československá zákonost a s ní spojené demokratické zásady trestního práva hmotného a procesního, které bylo vybudováno za první republiky. Byla sice zachována soustava našich soudů, ale v podstatě to nemělo žádný vliv na rostoucí nacistický úřad, který neustále zvyšoval vliv na naše soudnictví a právo. V podstatě zde v době okupace vládl právní dualismus v oblasti trestního práva, který vyústil v to, že naše soudy v podstatě ztratila veškerá práva a spadla do náručí říšských soudů. Po celou dobu protektorátu jsme museli přijímat další a další normy z říšského práva, což vedlo až téměř k zničení našich trestně právních norem.

Po osvobození v roce 1945 pozbyly na základě ústavního dekretu o obnovení státního pořádku z 3. srpna 1944 čl. 11 Úř. Věstníku změny zavedené na úseku trestního práva, které zavedli okupanti a jejich přísluhovači. Na Slovensku byly jednotlivé právní předpisy z doby nesvobody zrušeny a to článkem IV. nař. Č. 53/1945 Sb. Zák. SNR. Tudíž v podstatě lze říci, že se trestní právo vrátilo je stavu v jakém bylo před druhou světovou válkou. Jasným specifickým tehdejšího trestního práva bylo vydání tzv. retribučních zákonů. Jedním z prvních, který sám o sobě nezakládal retribuci, ale stal se pozdějším základem právní úpravy byl ústavní dekret ze dne 1 února 1945 č. 6 Úř. Vest. Čsl. O potrestání zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. K vypracování definitivního znění došlo až při realizaci Košického vládního programu, kde potrestání válečných zločinů byla věnována výrazná pozornost.

Podstatnou část tehdejšího právního řádu tvořili tzv. *Benešovi dekrety*. Jelikož v období exilové vlády nebyl parlament řešili se otázky schvalování nových norem vyhlášením dekretu prezidenta republiky, které musely být vytisknuté a publikované ve sbírce zákonů. Rozhodně nejhůře snášeným dekretem z pohledu Německa a Maďarska byl první z takzvané konfiskačních dekretů č. 12/1945 Sb. z 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Následovali dekrety č. 100 až 108/1945, kde postupně vraceli zpět doly, podniky, banky, pojišťovny a nepřátelský majetek.¹

---

¹ ZIMEK, Josef. *Ústavní vývoj Českého státu*. Brno : Masarykova univerzita, 1998., ISBN 80-210-1354-0, strana 122

1.2 Únorové události roku 1948

V únoru roku 1948 došlo v Československé republice k převzetí moci komunistickou stranou. Politický, sociální a ekonomický vývoj byl již od konce války chápán převážně, jako proces přeměny společnosti v novou formu uspořádání, vyjádřenou v názvu, cituji: „lidová demokracie“, založené nejen na omezení politického pluralismu, ale i soukromého vlastnictví, svobody trhu. i advokacie. Soukromé praxe zanikly, režimu nepohodlní advokáti byli zbaveni svých oprávnění; ti, kteří se nechtěli s dobovým marazmem smířit, se vystavovali riziku osobních problémů či byli odsouvání do ústraní. Přes zostřený státní dohled se v rámci advokátních poraden předávaly tradice a zvyklosti z dob, kdy advokacie byla svobodnou. Tento vývoj dostal ve volbách v květnu 1946 podporu převážné části voličů, a to nejen těch, kdo volili komunisty, ale i převážně těch, kdo volili sociální demokraty, jakož i mnohých voličů dalších stran. Vývoj tímto směrem byl posílen celkovou mezinárodní politickou situací v Evropě i ve světě, kdy Československo bylo de facto přenecháno do zájmové sféry SSSR. Důsledkem této skutečnosti byla praktická nečinnost západních spojenců a tlak Sovětského svazu ve směřování vývoje v našem státě. Ve vnitropolitickém vývoji, přes snahu udržet ústavní kontinuitu s předmnichovskou republikou, došlo ke změnám, které zasáhly přímo i nepřímo ústavu, takže původní stav nemohl být již obnoven.

V letech 1948 – 1953 byla u nás uplatněna škodlivá Stalinova teze o neustálém zostřování třídního boje při budování socialismu, což vedlo k přečeňování úlohy trestní represe a v řadě případů i k porušování socialistické zákonnosti. Základem trestního práva nadále zůstávaly staré trestní zákony, pocházející ještě z období Rakouska – Uherska. Trestní právo platné na území Československa nebylo jednotné. Právní předpisy vydané po roce 1918 platily sice až na ojedinělé výjimky na celém území republiky, avšak základem trestního práva v českých krajích byl rakouský trestní zákon z roku 1852 a na Slovensku uherský trestní zákon z roku 1878, přičemž oba zákony se obecných ustanoveních podstatně lišily. Kromě toho jiné předpisy platily pro osoby civilní a jiné pro osoby vojenské. Proto podle usnesení vlády ze 14.7.1948 byly v rámci tzv. právnické dvouletky zahájeny práce na návrhu trestního zákona. Právnickou dvouletkou je nazýváno období v letech 1949 – 1950, kdy došlo ke kodifikaci všech základních odvětví práva.² Úkol zněl přepracovat a kodifikovat, nikoli postupně, ale současně celý právní řád. Nejprve ovšem byli pomocí kádrových čistek prováděných komunisty ustavenými prověřkovými komisemi a akčními výbory zbaveni možnosti

---

² http://iuridictum.pecina.cz/w/Pr%C3%A1vnick%C3%A1_dvouletka_dne_12_ledna_2009

pracovat ve vědeckých a vysokoškolských institucích všichni ti, kteří nebyli ochotni sdílet názory a postoje obsažené v marxisticko – leninské teorii státu a práva. Na jejich místa byli dosazeni většinou mladí, ve vědecké práci nezkušení lidé, ochotní akceptovat principy, obsah a metody sovětské vědy o státu a právu. Ideovým základem pro právnickou dvouletku se stal tzv. Manifestační sjezd čsl. právníků (23. – 29.září 1949). V projevech zde pronesených komunistickými předáky byly vytknuty údajné nedostatky demokratického práva a stanoveny úkoly, které musí nové právo a kodifikace splňovat. Nejčastějšími chybami „starého“ práva byly podle nich jeho nadstranickost, nadtřídnost, nepolitičnost, záruky právní jistoty, rozlišování práva na veřejné a soukromé, údajný formalismus procesu (tj. přísné dodržování právních předpisů), liberalismus a právnické myšlení závislé u právníků na tradicích demokratického práva. Současně byly vytknuty nové úkoly, které by mělo socialistické právo plnit : služba "lidu", ochrana namířená proti nepřátelům socialismu, přizpůsobení práva potřebám společnosti. Právo mělo odstranit dualismus, mělo vyjadřovat vůli dělnické třídy, měla být vytvořena koncepce socialistického vlastnictví a jeho ochrany, důkladně omezeno soukromé vlastnictví, zjednodušeno dědické právo a rodinné právo mělo být sekularizováno. V trestním právu se dostala na pořad zvýšená ochrana politického systému, socialistického vlastnictví a především představitelů nového režimu – veřejných činitelů. Účelovost a služebnost práva komunistické diktatury byly veřejnosti prezentovány jako úsilí o zlidovění práva, odstranění jeho formalismu a nesrozumitelnosti, jako snaha o odstranění právníků „starého typu“ a jejich nahrazení právníky dělnického původu. Pro ně byla otevřena tzv. „Právnická škola pracujících“. Jak probíhaly samotné kodifikační práce si lze přečíst v pamětech V. Knappa. Ten uvádí, že experti v příslušných komisích dostávali z ministerstva překlady sovětské právnické literatury. S její znalostí se pak snažili vymyslet vlastní koncepci. V této době bylo přijato 88 zákonů k úpravě nových zásad lidové demokracie a 126 dalších zákonů.

1.3 Ústava a zákon č. 88/1948 z 15.4.1948

V této atmosféře byl dne 15.4.1948 přijat Národním shromážděním republiky Československé zákon č. 88/1948 Sb., jímž se mění trestní zákony a trestní řády. Zákon se skládal pouze ze čtyřech ustanovení, která př. zvyšovala zákonné sazby peněžitých pokut a trestů všeho druhu ukládaných občanskými nebo vojenskými soudy, částky rozhodné pro promlčení soudně trestných činů, zákonné sazby kárných a pořádkových pokut, které se ukládaly advokátům či notářům atd. Podepsáni pod tímto zákonem byli Beneš, Gottwald, Svoboda a Čepička.

O přípravě nové ústavy bylo rozhodnuto již v roce 1946. Začátkem roku 1948 byly k dispozici tři návrhy nové ústavy: národně socialistický, lidovecký a komunistický. Poslední z nich byl přijat a to jednomyslně 246 hlasy z 300 členů Ústavodárného národního shromáždění, symbolicky v den výročí osvobození Československa pod názvem Ústava 9. května. Československý stát byl prohlášen za lidově demokratickou republiku. Text Ústavy, připravený prakticky již před únorem 1948, byl sice z části inspirován sovětskou ústavou z roku 1936, do značné míry však navazoval na ústavní listinu z roku 1920, což platí zejména pro části zabývající se vzájemným poměrem nejvyšších ústavních orgánů.

Ústava 9. května se skládala ze 178 paragrafů rozdělených do 10 kapitol. Ústava předepisovala jednokomorové Národní shromáždění, které mělo zákonodárnou moc včetně rozhodování o plánu a rozpočtu a volilo prezidenta. Vláda mu byla kolektivně i individuálně zodpovědná. Prezident republiky byl volen na sedm let a osobně nebyl nikomu z výkonu své funkce zodpovědný. Vzhledem k tomu, že ústava neznala instituci ústavního soudu, pověřila výkladem ústavy předsednictvo Národního shromáždění. Stejně tak byla postupně omezována (definitivně v roce 1950) činnost Nejvyššího správního soudu.

Z hlediska ústavního práva splňovala ústava všechny demokratické náležitosti. Ve skutečnosti se, ale všechna její demokratická ustanovení proměnila v iluzi. V podmínkách nastupující komunistické diktatury zůstávala lidská a občanská práva a možnost jejich uplatnění v nenávratnu. Ačkoliv vedoucí úloha Komunistické strany Československa v této ústavě ještě zavedena nebyla, to bylo pevně zakotveno až v textu ústavy z roku 1960, reálnou mocí disponovalo pouze její nejužší vedení, navíc řízené

z Moskvy. V letech 1949 – 1953, ale zčásti zřejmě i později, navíc docházelo k přesunům moci nezřídka přímo do represivních složek, zvláště Státní bezpečnosti, které se někdy vymykaly i stranické kontrole.

Právě v těchto letech účinnosti této ústavy se vytvořilo vědomí, dodnes ovlivňující negativně nejen širší veřejnost, ale i nejednoho z politických představitelů, že ústava a její text a politická realita jsou zcela odlišné kategorie. Národní shromáždění navíc přijalo v roce 1948 řadu zákonů, které řadu občanských práv a svobod jednoznačně porušovaly. Jedním z nich byl zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidové demokratické republiky, kterým byla vymezena řada skutkových podstat trestných činů převážně politické povahy, např. velezrada, hanobení republiky, vyzvědačství, šíření poplašné zprávy atd., za něž tresty ukládal zřízený státní soud. V určitém směru sice obdobně řešil již zákon č. 50/1923 Sb., přijatý po atentátu na Aloise Rašína, avšak jeho aplikace trestů, rozsah přísnost a zvláště i v praxi používané nezákonné metody vynucování přiznání vybočily daleko za rámec demokratického charakteru první republiky.

Jako příklad bych rád uvedl, rozsudek, který mi přinesl kolega a jedná se v něm o jeho dědečka pana Oldřicha Slavína. Již při čtení autentického dokumentu se mi svírá hrdlo, jak byla tehdejší doba nelítostná a krutá. Původní rozsudek zněl dokonce trest smrti. Nakonec po odvolání „dostal“ pan Slavín pouze trest odnětí svobody dle § 5 odst. 2 lit. b/ zákona č. 231/1948 na ochranu lidové demokratické republiky, patnáct let těžkého žaláře zotřeseného čtvrtletně jedním tvrdým ložem. Z dopisu dcery pana Slavína je jasný sociální dopad na celou rodinu a to dokonce i po smrti pana Slavína. Už z dopisu paní Pospíšilové je zřetelné, že takových neprávem odsouzených je více a je zcela nutná změna v oblasti trestního zákonodárství. I z takových důvodů se započali práce na uceleném a jednotném trestním zákoně, který byl v té době doslova nutností. (viz. Příloha č. 1)

2. Moc přebírá KSČ – období 1948-1960

2.1 Moc výkonná a dopady na soudobou společnost

Organizace bezpečnostních složek představovala jeden z nejdůležitějších problémů osvobozeného Československa a zároveň byla jedním z nejvážnějších sporů tehdejší politické scény. Bylo jasné, že komunisté chtějí této složce vládnout a využít jí ve svůj prospěch. Je pravdou, že v tomto směru mělo Slovensko navrch, neboť 23. února 1945 svými dvěma nařízeními rozpustila dosavadní četnickou a policejní organizaci a zřídila nový bezpečnostní sbor nazvaný Národní bezpečnost.

Obsahově stejná prohlášení přijala v dubnu roku 1945 i naše vláda, ale s tím, že zatím budou společně působit jak četnictvo a policie tak i Národní bezpečnost a postupem času se budou četnické stanice rušit. Dne 30. června 1945 byly zrušeny všechny četnické, policejní a obecní policie a v celé jejich šíři je nahradil jednotně organizovaný **Sbor národní bezpečnosti** (dále jen SNB).

Po dlouhých přípravách a také diskusích byl v červenci 1947 schválen zákon č. 149/1947 Sb. o národní bezpečnosti. Tento zákon měl hlavní cíl ukončit fungování několika různých bezpečnostních složek působícím v jednom státě a začít novou éru působení jedné složky pod již zmíněným názvem SNB. Tento zákon zřizoval pořádkovou službu, státně bezpečnostní službu a kriminální policii.

Po únoru 1948 probíhali ve sboru národní bezpečnosti masové personální čistky. Mezi významné milníky nově přicházející boby patřilo přejmenování z národní bezpečnosti na **Veřejnou bezpečnost**, kterou jistě máme v dobré paměti. Mezi nově přijímanými členy samozřejmě převažovali straníci v KSČ. V nových podmínkách budování tzv. „diktatury proletariátu“ vzrůstala moc nechvalně známé Státní bezpečnosti. Ta přebírala některé úkoly od uniformované složky i od kriminální policie, zejména v případech ochrany bezpečnosti demokratické republiky. Do této doby vedlo složky Národní bezpečnosti ministerstvo vnitra, které mělo dále na starosti oblast správy země. Toto se však v roce 1950 změnilo a z ministerstva vnitra se oddělilo ministerstvo národní bezpečnosti. V jeho kompetenci bylo řízení všech bezpečnostních

složek na území ČSR. Později v roce 1953 bylo zjištěno, že vedení dalšího ministerstva a mnoho nových úředníků je nevhodné a tak bylo ministerstvo národní bezpečnosti zrušeno a bezpečnostní složky se vrátili pod křídla ministerstva vnitra.

Z důvodu zesílené potřeby ochrany státních hranic, zejména s Německem a Rakouskem byla roku 1951 vytvořena Pohraniční stráž. Tato složka byla specifická tím, že se jednalo o polovojskovou organizaci. Pohraniční stráž totiž patřila pod ministerstvo národní bezpečnosti, později více známá jako Vojska ministerstva vnitra. K této složce později přibyla ještě Vnitřní stráž, která se starala o ochranu průmyslových a hospodářských objektů, ale ta se nesešla s takovým úspěchem a v roce 1966 byla zrušena a její členové byli převedeni do ostatních složek Národní bezpečnosti.

Nadále se větších změn na Ministerstvu vnitra a v bezpečnostních složkách neudálo, až v letech 1960, kdy došlo k tzv. době normalizace a tím opětovně reorganizace a zrušení některých stanic Veřejné bezpečnosti. Toto se samozřejmě minulo účinkem a v rámci akce „přiblížme se obyvatelstvu“ byla zrušená obvodní oddělení zřízena zpět.

Soudobá společnost v poválečné éře byla rozhodnuta pro změnu, kterou zde nastiňovali představitelé komunistické strany a to zejména jejich předseda Kliment Gottwald. Pokud si člověk uvědomí, že začínala studená válka mezi východním blokem ovládaným Ruskem a západním blokem ovládaný USA ocitli jsme se mezi dvěma mlýnskými kameny ze kterých nešlo jen tak ven. Jediní, kteří se ještě s únorovými událostmi snažili něco udělat byli studenti. Došlo k drobným protestním pochodům ve dnech 23. a 25. února 1948, přičemž tyto protesty ukončil prezident Beneš slovy, že republika bude zachována v demokratickém duchu Masarykových zásad. Je jasné, že určité tlaky přicházely z Moskvy, která nechtěla přijít o malou zemi v srdci Evropy a to nejen z hlediska její výhodné zeměpisné polohy.

Po roce 1948 byla společnost kupodivu téměř sjednocená až na několik málo procent nespokojenců z řad tehdejší opozice. Bylo jasné, že komunistická strana vydělala mnoho hlasů na odsunu Němců z oblasti sudet. Domy, pozemky a polnosti byly rozdávány tehdejším ministrem zemědělství Ďuriše, což lidem ochotným stěhovat

se do pohraničí určitě posílilo důvěru ve stranu. Podstatnou část úspěchu poúnorové vlády je nastartování ekonomiky, kde se začíná projevovat před únorová hesla, že nejsilnější třídou bude třída střední. Začíná se projevovat v tom, že jednou z nejrychleji ekonomicky rostoucí skupinou je dělnická třída jako jsou například zemědělci, pracovníci v dílnách apod., kde se začínají dostávat na úroveň tzv. úřednické třídy, která byla za první republiky daleko výše a to jak ve společenském žebříčku tak i sociálním. Nové možnosti v sobě skrývají i nové skutkové podstaty trestných činů a byl teda zvýšený zájem na vytvoření nového jednotného trestního zákona, který bude řešit požadavky soudobé společnosti.

Tyto požadavky byli spojeny zejména se změnou režimu a tím spojené například vlastnictví majetku nebo problém studené války a to uzavřením hranic, nebo již zmiňované výdobytky nové společnosti, ale také různé skupiny podvracející socialistické zřízení. Z těchto důvodů byla potřeba společnosti tyto staro - nové skutky trestat a to za pomoci poměrně vysokých trestů v nejhorším případě i smrtí. Nakolik to bylo požadavkem společnosti či požadavkem komunistické vlády nebo dokonce Moskvy můžeme již dnes pouze spekulovat a každý z nás si utvoří subjektivní názor. Je nutné poznamenat, že několik skutkových podstat z té doby platí do dnes a určitě jen tak z našeho systému práva nevymizí.

Dalším požadavkem tehdejší společnosti je ujednacení právního systému, který byl do té doby dosti roztroušený a zpravidla se používali právní normy z předválečných let i dříve. Z tohoto důvodu se zákon připravoval jako jeden celek, přičemž celek měl upravovat nejen právo trestní, ale zároveň právo správní. Toto ucelení mělo lidem zjednodušit vyhledávání a to mělo zejména preventivní charakter pro celou společnost. To mělo mít za následek větší důvěru v soudní systém, neboť lidé měli v živé paměti protektorátní soudy a je samozřejmé, že v nich ani po tak významných změnách nebyla velká důvěra. Poté mohl každý občan posoudit, že za určité porušení zákona ho čeká určitý trest striktně uvedený v liteře zákona. Dalo by se to nazvat právní jistotou.

Právní jistota a vymahatelnost práva byla v soudobé společnosti velice žádaná, jelikož v předválečném období a hlavně za války byla tato právní zásada silně potlačena.

2.2 Nový trestní zákon č. 86/1950 z 12.7.1950

V poválečných letech docházelo k postupnému zhoršování politické situace na mezinárodním poli a to zejména mezi tehdejším Sovětským svazem a Spojenými státy. Začala se plnit nejhroší slova politiků o době tzv. studené války. Z tohoto důvodu posiloval vliv Ruska na nás jako na strategickou oblast a začala se zde provádět zostřující politika po vzoru stalinistického Ruska. Díky této situaci a také poválečné krizi, která spočívala zejména v ekonomice a s tím spojenou životní úrovni bylo třeba, aby vznikl nový zákon, dle požadavků tehdejší doby, který by ujednotil trestní zákon jako celek, neboť do té doby byl roztroušen do mnoha právních norem, které pocházeli až z dob Rakouska-Uherska. Navíc zde byly rozdíly mezi osobami civilními a vojenskými, když pro každého z nich platili jiné zákony. Z tohoto důvodu vzniklo usnesení vlády ze 14. července 1948 a byla v rámci tzv. právnické dvouletky zahájena práce na návrhu nového trestního zákona.

Dne 12. července 1950 schválilo Národní shromáždění osnovy čtyř trestněprávních předpisů, které se jmenovali **trestní zákon č. 86 z roku 1950, trestní řád č. 87 z roku 1950, trestní zákon správní č. 88 z roku 1950 a trestní řád správní č. 89 z roku 1950 Sb.**

Ihned na úvod zákona v ustanovení § 1 vyjádřil zákonodárce účel zákona, čímž je: *Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření*³. Z textu je zcela patrné jeho nadčasovost, kdy tvůrci, zjednodušeně uvádějí, že pokud dojde k porušení zákona přijde spravedlivý trest.

Další nadčasovou charakteristikou je vymezení co je trestným činem, což je uvedeno v ustanovení § 2: *Trestným činem je jen takové pro společnost nebezpečné jednání, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavini*⁴. V tomto paragrafu je uvedena stěžejní zásada tehdejšího trestního práva a tím je jeho materiální pojetí.

---

³ Trestní zákon č. 86/1950 Sb. § 1, Účel trestního zákona

⁴ Trestní zákon č. 86/1950 Sb. § 2, Trestný čin

Zákon rozeznával pouze jeden druh deliktu a tím byl trestný čin. Trestně odpovědná osoba byla uvedena v ustanovení § 10 (věk) a byla stanovena na patnáctý rok osoby. Nedovršením patnáctého roku nebyla tato osoba dosud trestně odpovědná. Následujícím ustanovením § 11 bylo stanoveno, že kdo v době činu nemohl pro duševní poruchu rozpoznat nebezpečnost činu pro společnost není trestně odpovědný. Toto paragrafové ustanovení platí s menší obměnou dodnes. Další případy, kdy osoba není trestně odpovědná, ale navenek naplňuje znaky skutkové podstaty nějakého trestného činu jsou nutná obrana a krajní nouze. Opětovně je zde vyjádřen záměr zákonodárců chránit lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu a zájmy pracujícího lidu nebo jednotlivce.

Pokud osoba naplnila skutkovou podstatu trestného činu uvedeného v trestním zákonu a byla naplněna podmínka nebezpečnosti činu pro společnost byl určen zákonem i trest. Toto je základem tzv. právní jistoty, kdy pachatel ví, co může za své jednání očekávat a na základě tohoto zákonodárce doufá, že pachatel od svého jednání upustí. Toto zcela jasně ukazuje na záměr zákonodárců a tím i požadavek tehdejší společnosti o základním funkci trestu, která byla v tomto zákoně obsažena a tím zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti, převychovat ho a působit výchovně na celou společnost. Je zřejmé, že zákon působil preventivně, ale zároveň obsahoval i donucovací složku.

Druhy trestů v tomto zákonu byly uvedeny v ustanovení § 18 a dělily se na hlavní a vedlejší. V hlavních trestech byl jako nejtvrděší trest uveden trest smrti, následoval ho trest odnětí svobody a nápravné opatření. Vedlejší tresty plnily doplňkovou funkci k trestu hlavnímu a nešlo je uložit samostatně. Bylo jím například ztráta státního občanství, vyloučení z vojska, ztráta čestných práv občanských, propadnutí jmění, trest peněžitý, vyhoštění a poměrně zvláštní trest uveřejnění rozsudku.

Novinkou v trestním zákonu bylo ochranné opatření, které mělo preventivně chránit společnost před pácháním trestné činnosti osobami, které páchali své činy v důsledku své choroby nebo zanedbané výchovy. Toto opatření jim umožňovalo vrátit se zpět do společnosti, aby se stali platnými pracujícími členy. Ochranné opatření se skládalo z ochranného léčení, ochranné výchovy a zabránění věci. Pokud bychom shrnuli

ochranné opatření nejednalo se o trest, ale spíše o prostředek výchovy a hlavně prevence před dalším pácháním trestné činnosti.

Zvláštní část obsahovala deset hlav v nichž byly zakotveny konkrétní skutkové podstaty trestných činů. Hlavy byly uspořádány dle nebezpečnosti činu pro společnost a proto byly na první místo umístěny trestné činy proti republice. Například až v šesté hlavě byly trestné činy proti životu a zdraví, což jasně dokládá fakt, že zákon chránil zájmy nejprve celé společnosti, státu, pracujícího lidu a až poté zájmy jednotlivce. Formulace skutkových podstat jsou poměrně volné a mají na dnešní dobu poměrně širokou formulaci.

Jeden z hlavních rozdílů od nesjednocených trestních kodexů z předešlé doby byla skutečnost, že v desáté hlavě byly uvedeny trestné činy vojenské, které až do té doby byly upraveny ve vojenském trestním zákonu č. 9/1918 Sb. Toto vložení do trestního zákona mělo za následek, že již neplatily jiné tresty na osoby civilní a jiné na vojáky.

Celkově však platilo, že trestní zákon poskytoval zvýšenou ochranu zájmům socialistické společnosti jako celku, což vyplývalo z jednotlivých skutkových podstat jako byly např. skutkové podstaty uvedené v ustanovení § 245 rozkrádání a poškozování majetku národního a majetku lidových družstev. Za tento trestný čin, kdy hrozilo pachateli až pět let odnětí svobody, pokud nebyly dány kvalifikované důvody k vyšším trestům, což hrozilo například veřejným činitelům neboť trest, zde hrozil trest odnětí svobody až na dvacet let. Zatím co například při krádeži v soukromém vlastnictví podle ustanovení § 247 hrozil pachateli trest odnětí svobody v délce trvání až dva roky odnětí svobody v případě kvalifikovaného důvodu hrozil trest odnětí svobody až na deset let.

Nedílnou součástí zákona č. 86/1950 Sb. byl zákon č. 87/1950 Sb. o trestním řízení soudním, jinými slovy trestní řád. Stejně jako trestní zákon vznikl na základě právníkové dvouletky. Hlavním úkolem tedy bylo sjednocení právních norem (tento zákon rušil 34 právních předpisů, které byly mnohdy z i let 1873) dále pak přehlednost a rychlost trestního řízení bez zbytečných formalit. Stejně jako v právu hmotné došlo i v právu procesním ke spojení civilního a vojenského řízení. Dalšími novinkami byla například presumpce nevin, to že prokurátor (dnes státní zástupce) musel ze zákona

stíhat všechny trestné činy o kterých se dozvěděl a právo na zajištění právního zástupce, kterého si mohl občan zvolit, nebo mu byl ve výjimečných případech zvolen a neposlední řadě byl soudce vázán zásadou materiální pravdy, kdy bylo nutné zajistit všechny dostupné materiály vedoucí k objasnění pravdy.

2.3 Doplněk trestního zákona 63/1956 z 19.12.1956

V souvislosti se změnou politické situace v roce 1956 byla v letech 1956 a 1957 provedena částečná reforma trestního práva hmotného vydáním tří nových zákonů. Jednou z těchto novel byl právě doplněk trestního zákona č. 63/1956. Touto novelou trestního zákona byla posílena výchovná poslání československého trestního práva a to především prohloubením zásady individualizace trestu se zřetelem na osobu pachatele a všechny okolnosti případu.

K posílení zásady individualizace trestu přispělo především zrušení trestu odnětí svobody na doživotí a jeho náhrada trestem odnětí svobody v maximální výši na 25 let upravené v článku I.. Kde ve zvláštní části trestního zákona byl stanoven trest smrti, jako trest jediný, vedle něj byl stanoven právě též trest odnětí svobody na 25 let. Článkem III. byla zrušena všechna ustanovení zvláštní části zákona č. 86/1950 Sb., kde bylo vyloučeno použít podmíněčné odsouzení, snížení trestu, povinnost uložit peněžitý trest, vyslovit propadnutí jmění a ztrátu státního občanství. Nově byla zavedena instituce upuštění od potrestání, které bylo možné, jednalo – li se o trestný čin, tzv. menšího významu, kdy pachatel jinak vedl řádný život pracujícího člověka.

Ve zvláštní části této novely zákona byly zavedeny některé nové trestné činy. Jednalo se např. o trestný čin **o podvracení republiky** upravený v ustanovení § 79a tohoto zákona (odnětím svobody na jeden rok až pět let bude potrestán ten, kdo provádí podvratnou činnost proti samostatnosti republiky, proti jejímu lidově demokratickému státnímu zřízení nebo společenskému řádu, proti vymoženostem pracující lidu dosaženým při výstavbě socialismu, proti územní celistvosti nebo obranyschopnosti republiky), trestný čin **teroru** upravený v ustanovení § 80a tohoto zákona „*odnětím svobody na tři až deset let bude potrestán ten, kdo v úmyslu odstranit někoho od aktivní účasti na budování lidové demokratické republiky, nebo znemožnění mu takové činnosti, ublíží někomu na zdraví, nebo způsobí citelnou škodu na majetku*“.⁵ Nově byly též upraveny skutkové podstaty u trestných činů **záškodnictví** ustanovení § 84 tohoto zákona „*potrestán odnětím svobody na pět až dvacet let bude ten, kdo z nepřátelství k lidově demokratickému řádu zničí, poškodí, nebo učiní neupotřebitelným majetek,*

---

⁵ Doplněk trestního zákona č. 63/1956 Sb., § 80a, Teror

*který je v socialistickém vlastnictví*⁶, **sabotáže** ustanovení § 85 tohoto zákona „*potrestán odnětím svobody na tři až deset let bude ten, kdo z nepřátelství k lidově demokratickému řádu nesplní nebo poruší povinnost svého povolání, zaměstnání nebo své služby, anebo plnění takové povinnosti obchází*“⁷. Nově byl též zaveden trestný čin **vníknutí na území republiky** ustanovení § 95a tohoto zákona, **ohrožení zájmů republiky v cizině** ustanovení § 96 tohoto zákona, **spekulace** ustanovení § 134a tohoto zákona, **příživnictví** ustanovení § 188a tohoto zákona, **výtržnictví** ustanovení § 188b tohoto zákona, **rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví** ustanovení § 245 a 245a tohoto zákona, atd.

Z dnešního pohledu je patrné, že v této novele trestního zákona byla mnohem větší pozornost věnována ochraně státního socialistického vlastnictví před osobní integritou člověka. Byly upevněny zásady socialistické zákonitosti v československém trestním právu, což mělo spolu se zesílením politických záruk zabránit tomu, aby se neopakovaly neblahé zkušenosti padesátých let. Zásada individualizace trestu byla posílena mimo jiné i tím, že některé dosud obligatorní vedlejší tresty např. propadnutí jmění byly přeměněny v opatření fakultativní. Což ovšem neznamenalo zmírnění trestní represe, naopak nové trestní zákony umožňovaly i přísněji postihnout pachatele závažnějších trestných činů a tím na ně důrazněji, tzv. výchovněji působit.

Novela trestního zákona se skládala z 68 článků, byla vydána ve Sbírce zákonů republiky Československé, částka 33 dne 23. prosince.1956 a nabyla účinnosti dnem 1. ledna 1957 .

---

⁶ Doplněk trestního zákona č. 63/1956 Sb., § 84, Záškodnictví

⁷ Doplněk trestního zákona č. 63/1956 Sb., § 85, Sabotáž

2.4 Vliv zákona na společnost

Období po padesátém roce bylo z pohledu vymahatelnosti práva jedno z úspěšnějších. Nadále zůstávalo nejdůležitějším úkolem trestního práva narovnávat stav v poválečném Československu a hledat válečné zločince. Bohužel v průběhu v poúnorových událostech docházelo téměř ve stejné intenzitě k politickým procesům s lidmi, kteří bojovali proti nově nastolenému režimu. Jednoznačně lze říci, že trestní zákony měly působnost nad každým obyvatelem tehdejšího Československa. Postačilo udání závistivého souseda a vyšetřování bylo na spadnutí. Toto bylo způsobeno až přílišnou benevolencí a volností v ustanoveních zákona, čehož soudy využívali a dostávalo se mnohdy sporných rozhodnutí.

Důležitou složkou trestních norem a zákonů jako celku byla a je jejich vymahatelnost a jejich dodržování. Jedním z odstrašujících ustanovení této doby byl trest smrti, někdy také nazývaný konečný trest, absolutní trest nebo trest odnětí života. Vždyť co mohl člověk ztratit více než jeho vlastní život?? (Zejména v dnešní době se opětovně diskutuje o znovunastolení trestu smrti a tak by mohlo ustanovení o vraždě znovu vypadat jako v roce 1950: „1) *Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let. 2) Odnětím svobody na doživotí nebo **smrtí** bude pachatel potrestán, a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci č.1 na několika osobách nebo opětovně, b) dopustí-li se takového činu při loupeži nebo způsobem zvláště surovým, nebo c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.*“⁸) Statisticky bylo popraveno od roku 1945 do roku 1989 v tehdejší Československu 1176 lidí, z čehož za výše popsaný trestný čin bylo popraveno 194 odsouzených.⁹

Nový trestní zákon chránil celospolečenské zájmy, ale také bylo nutné pracovat s pachateli těchto trestných činů a zabránit tak v páchání další trestné činnosti. Tím chránil celou společnost, ale hlavně jednotlivé osoby před dalšími útoky. Právě tento duch zákona byl mezi tehdejší společností kladně vnímán. Mějme však na paměti, že trestní právo nemělo a nemá řešit problémy, k jejichž řešení jsou adekvátní prostředky politické, hospodářské, výchovné a jiné a nesmí ani suplovat ostatní právní odvětví. Základní funkcí trestního práva by měla zůstat ochrana společnosti před kriminalitou,

---

⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., § 216 Vražda

⁹ <http://www.kriminalistika.eu/trestmrty/trestsmrty.html> dne 28. února 2009

tj. boj s trestnými činy, za které lze považovat pouze činy vyššího stupně nebezpečnosti pro společnost. Jako součást systému sociální a státní kontroly by se trestní právo mělo soustředit a omezit na ochranu před kriminalitou a významně přispívat k udržení kriminality v patřičných mezích. Proti těmto elementárním zásadám právní kultury se nás stát od roku 1948 neustále prohřešoval. Podobně jako ve všech totalitních státech došlo i u nás ke značnému nárůstu státních mocenských mechanismů, včetně trestní represe, což značně kontrastovalo s deklarovaným postulátem pomocné úlohy represe.

Trestní právo bylo především koncipováno jako instrument k potlačení politické pozice, politických protivníků i lidí jiného politického, mravního či náboženského smýšlení a k postihu jednotlivých projevů neposlušnosti a bylo v těchto směrech vydatně uplatňováno (viz zejména tehdejší ustanovení o trestných činech proti republice, a o trestném činu výtržnictví). V těchto směrech byly důvodem postihu většinou činy, jímž se občané stavěli totalitní moci na odpor a jimiž využívali svých nezadatelných lidských a občanských práv na svobodu pokojného shromažďování a sdružování, na svobodu přesvědčení a projevu, práva podílet se na vládě své země, práva svou zemi opustit a jiných práv a svobod, což jsou zajisté činy společensky adekvátní a prospěšné a nikoli činy nebezpečné pro společnost.¹⁰ Nebezpečnost těchto činů pro tehdejší skupinu stranických a státních činitelů je ovšem nepopíratelná. Trestního práva bylo dále používáno jako instrumentu politických a ekonomických reforem (viz např. při kolektivizaci zemědělství – ustanovení § 135 a § 136 trestního zákona z roku 1950 o trestném činu ohrožení jednotného hospodářského plánu a jiná ustanovení) i k pokusům o řešení ekonomických problémů represí (viz např. ustanovení § 128 trestního zákona z roku 1961 o trestném činu dodávky výrobku a prací zvlášť vadné jakosti). Na místo práva nastoupil politický účel. Ale nespravedlnost se nestává spravedlností, má – li formu spravedlnosti, dostane – li formu zákona.

Ke zmíněnému zbytnění úlohy trestního práva přispívalo i přecenění jeho úlohy a možností trestů při ochraně před tzv. pravou kriminalitou. Naivní představa o všemocnosti trestní represe, podle níž je v zájmu účinné ochrany společnosti používat širokých formulací skutkových podstat trestných činů a podle níž je účinnost trestů přímo úměrná jejich přísnosti, dlouhá léta dominovala. Tyto deformace trestní politiky,

---

¹⁰ Pavlíček, Novotný, *Ke vztahu ústavní svobody pouličních průvodů a manifestací a trestného činu výtržnictví*, Právník 1967, str. 874.

kteřé byly tak často zdůvodňovány potřebami boje s kriminalitou, účinnost těchto snah ve skutečnosti nakonec zeslabily, vedly zejména k deformacím společenského právního a morálního vědomí, k určitému setření hranic mezi delikventy a řádnými občany a k opačným účinkům trestů či alespoň k zeslabení účinků žádoucích.

V šedesátých letech se v těchto směrech společenská situace poněkud zlepšila, avšak po potlačení Pražského jara v letech 1968 a 1969 opět došlo k podstatnému zhoršení. V období tzv. normalizace bylo trestní právo rozšířeno o celou řadu nových deliktů. Zákon o přečinech prohlásil za trestnou např. účast na akci narušující veřejný pořádek, odpírání plnit povinnosti vyplývající z pracovního zařazení v úmyslu podpořit akce poškozující zájmy socialistické společnosti aj. Byly posíleny represivní prvky trestu odnětí svobody, byl zaveden tzv. ochranný dohled, který byl co do svého výkonu dohledem policejním apod.

Určitý krok k odstranění nehrubších deformací platného trestního práva znamenala teprve novela trestního zákona z prosince 1989 a hlavně novela trestního zákona z května 1990.

Není sporu o tom, že původní myšlenka právního státu, koncipovala základní funkci trestního práva, jako ochranu společnosti před kriminalitou. Trest by měl být nejzazším prostředkem k ochraně právního řádu, k němuž je možno sáhnout teprve tehdy, když prostředky ostatních právních odvětví nepostačují. Podstata problému je v tom, že trestní právo disponuje těmi nejcitelnějšími prostředky státního donucení, které značně zasahují do práv a svobod občanů a jejich blízkých a mohou vyvolat i řadu vedlejších negativních účinků. Proto zákonnost trestně právních zásahů může odůvodnit výlučně nutnost ochrany individuálních právních hodnot před činy zvláště nebezpečnými pro společnost s tím, že neexistuje jiné řešení než trestněprávní a že pasivita státu by mohla vést ke svépomoci občanů a chaosu. Trestněprávní řešení představuje tedy tzv. poslední řešení nebo – li *ultima ratio*, pro zákonodárce i pro soudce.

K dřívějšímu přeceňování úlohy trestního práva docházelo často na úkor jiných právních odvětví, jako např. práva občanského nebo pracovního. Trestní právo do určité míry pohlcovalo jiná právní odvětví nebo je suplovalo. Např. nedovolené opuštění republiky nebylo nikdy nebezpečným a zavrženíhodným jednáním, aby ho bylo možno

oprávněně prohlásit za trestný čin, nanejvýš mělo povahu administrativního přestupku, přesto bylo trestným činem postižitelným i několikaletým trestem odnětí svobody a dokonce i trestem propadnutí majetku. Ale ani současné trestní právo neodpovídá ve všech směrech požadavku omezujícímu represi pouze na míru nezbytně nutnou.

Nelze ovšem zveličovat ani úlohu represe v ochraně před pravou kriminalitou. Již Montesquie a jiní myslitelé XVIII. století, kteří se zabývali vztahem mezi účinností trestů, jejich neodvratnosti a přísnosti, dospívali k závěrům, podle nichž vede k bezmocnosti zákonů nikoli mírnost trestů, ale beztrestnost. V oblasti trestněprávního postihu má prvořadý význam hlavně dosažení co nejvyšší objasnenosti trestných činů. To je třeba zvláště zdůraznit v dnešní době, kdy se kriminalita velmi rozmáhá.

Z výše řečeného samozřejmě nelze dedukovat, že otázka přísnosti trestu je nicotná. Příliš mírné tresty by nebyly páčání trestných činů dostatečnou zábranou, naopak by potencionální pachatele k trestným činům podněcovaly. Přísnější sankce však není oprávněná, postačí – li mírnější.

Se zásadou pomocné úlohy represe nerozlučně souvisí uznání prvotního významu prevence při ochraně před kriminalitou, soustavné úsilí k omezování kriminogenních faktorů a kriminogenních situací i nejrůznějších příležitostí k páčání trestných činů. To je však již problematika jiného oboru než je sociologie trestního práva.

Jak tuto kapitolu shrnout?? Již I. Kant zdůrazňoval, že „*veškerá politika musí padnout na kolena před lidskými právy*“. Svoboda může být zachována jedině tak, že se s ní bude nakládat, jako s nejvyšším principem, který nesmí být obětován účelnosti a jednotlivým výhodám.¹¹ Subjektivní práva musí tvořit základ každého právního státu a v každém demokratickém právním řádu musí mít základní lidská a občanská práva a svobody stěžejní nezadatelné postavení. Nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost těchto práv je proto pevně zakotvena v Listině základních práv a svobod z roku 1991 již v článku 1.

---

¹¹ Hayek F.A., *Právo, zákonodárství a svoboda, I. Díl – Pravidla a řád*, Academia, str. 56, Praha 1991

3. Rok 1960 až rok 1989

3.1 Zatím poslední platnost trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Postupem doby vyvstávaly otázky, zda dřívější trestní právo, pocházející v základě z období počátků budování socialismu v naší zemi, odpovídá ve všech směrech požadavkům boje se zločinností v nových poměrech vývoje naší společnosti. Bylo třeba především odstraňovat všechny příčiny, které zločinnost plodí a vedle trestních opatření využívat i působnosti veřejnosti. Z tohoto důvodu byl zrušen zákon trestní správní a všechny věci týkající se přečinů a přestupků vložil stát do rukou národních výborů, které měli za úkol zabezpečovat chod socialistického pořádku. Bylo tedy jasnou prioritou vytvořit nový trestní zákon, který bude jasně vymezovat nové skutkové podstaty a tím potírat nově vznikající trestnou činnost a lépe chránit ty, kteří to potřebují.

Dne 29. listopadu 1961 byl schválen nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1962. V dobové literatuře byl tento trestní zákon popsán takto: „Shrneme-li základní zásady nového trestního zákona, musíme uvést, že rozšířil zásadu pouze pomocné úlohy trestní represe v socialistickém státě, podstatně prohloubil výchovné poslání čs. trestního práva, rozvinul zásadu socialistického demokraticismu a proletářského internacionalismu, zajistil účinnou ochranu společenských vztahů v našem socialistickém státě v souladu s konkrétními potřebami boje proti zločinnosti v současné situaci“¹².

Oproti starému zákonu č. 86/1950 Sb. bylo v ustanovení § 3 – trestný čin přesně vymezeno co je a není trestným činem. Tím byla do našeho trestního práva zakotvena nová zásada, *nullum crimen, nulla poena sine lege*, v překladu: jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest můžu v případě porušení očekávat. Tato zásada byla rozvinuta i do dalších ustanovení v obecné i zvláštní části, z čehož bych vyzdvihl například ustanovení § 8 – pokus trestného činu, ustanovení § 10 – účastenství, kde došlo k novinkám ve formě organizátorství (§ 10 odst. 1, písm a) : „*Účastníkem na dokonáném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně, a) spáchání trestného činu*

---

¹² NEZKUSIL, Jiří. *Československé trestní právo : díl první*. Praha : Orbis, 1976. 23 str. ISBN 11-032-76

*zosnoval nebo řídil (organizátor)*¹³. Tímto dal zákonodárce jasně najevo, že bude trestat nejen přímé účastníky, ale i pachatele, které se přímo nezapojí do páchání trestné činnosti, ale jsou tzv. mozky trestného činu. Dokonce jim náleží přísnější tresty než pachatelům, kteří skutek fyzicky provedou. Tímto došlo k ochraně na poli promyšlených skutků, kde hrozily velké škody na majetku či životech. Příkladem by mohlo být objednání vraždy, případně loupež v bance apod.

Tehdy bylo naprosto nutné vytvořit přesnou právní normu, dle požadavků doby, které nepředstavovali jenom lidé v tehdejší Československu, ale i zájmy státu a probíhající zostřující se politická scéna v Sovětském svazu. Přesto, že toto období bylo jedno z nejkřutějších období tzv. studené války, kdy nás mezi sebou svírali dvě největší mocnosti světa a to právě Sovětský svaz a Spojené státy americké a zároveň se prohlubovala krize v oblasti dodávky potravin a jiných potřeb, tak zákon v tak složité době obstál a o jeho nadčasovosti zákona nemůže být ani pochyb. Vždyť tato norma, ač s mnoha proměnami, platí dodnes a to téměř 48 let.

V poslední době je zřejmé, že zákon chránil především socialistické zřízení, před občany Československa, což dokazuje složení zákona, kde je uvedeno v hlavě první trestné činy proti republice a až poté následují trestné činy násilné a hospodářské povahy. Přitom nastala nutnost korigovat společnost, která zejména na konci sedmdesátých let vykazovala veliký společenský i ekonomický růst. Postupně se uvolňovali hranice a do republiky začalo jezdit více cizinců. Lidé v Československu poznávali jaký je život konzumní společnosti. Začali si pořizovat nová vozidla, motocykly, začínali jezdit na chaty a životní úroveň rostla závratným tempem. Společnost se čím dál tím více ubírala k vyspělejší západní Evropě, což sebou neslo nové skutkové podstaty trestných činů na které museli zákonodárci reagovat.

Novinkou byl zákon č. 120/1962 Sb. O boji proti alkoholismu, který reagoval na zvyšující se spotřebu alkoholu a který zároveň doplňoval trestní zákon v tomto směru. Duchem zákona bylo zabránění růstu výroby, spotřeby a nelegálního obchodu s alkoholem.

---

¹³ Trestní zákon č. 140/1961 Sb., § 10, odst. 1, písm a), Účastenství

3.2 Doba normalizace 1968-1989

Přichází rok 1968, který se zapíše do našich dějin výrazným písmem. Společenské změny, které se postupem času začali měnit v čím dál tím více demokratickou společnost. Lidé častěji dostávali prostor vyjádřit se k politické situaci a ta nebyla příliš dobrá. Zostřující se vztahy mezi námi a Slovenskem, ale také nedostatek zboží na trhu donutilo lidi vyjít do ulic. Vše vyvrcholilo sjezdem KSČ v lednu roku 1968, kde byl odvolán Antonín Zápotocký, jako vedoucí strany. Tímto byl nastartován proces, který vešel do dějin nazývaný, jako „Pražské jaro“. Staří funkcionáři byly nahrazeni novými, mladšími a docházelo k dalším proměnám společnosti, jakou byla např. svoboda slova. Za zmínku stojí, že do čela strany byl zvolen Alexander Dubček. V březnu byl donucen Antonín Novotný složit funkci prezidenta a téhož měsíce byl zvolen za prezidenta armádní generál Ludvík Svoboda. Nic dalšího se již bohužel nestalo, jelikož v srpnu roku 1968 vyslala sovětská vláda do naší země svá vojska (vojska varšavské smlouvy) aby zachránila socialismus.

Příjezd vojsk varšavské smlouvy byl dosti zmatečný a pro tehdejší československo zdrcující. Vždyť po dlouholeté okupaci Německou armádou si každý člověk vybavil vzpomínky na tuto dobu a nikdo nechtěl, aby se tato doba znovu vrátila. Národ začal klást odpor, což se Moskvě nelíbilo a dokonce museli vysvětlovat svůj postoj v radě bezpečnosti OSN. Další vývoj v republice probíhal pouze dle sovětského scénáře, který měl probíhat tak, že staří funkcionáři strany sami napraví svá pochybení a následně budou z funkcí odstraněni. Což se také stalo. Je jasné, že se naše vláda snažila dostat okupační vojska ze země, ale to nebylo vůbec jednoduché a tak na návrh sovětské strany mělo dojít k dohodě o vstupu vojsk na naše území. Tato dohoda byla podepsána dne 15. října 1968. Následně musela být smlouva ratifikována národním shromážděním, což se stalo narychlo dne 18. října 1968. Poměrem 228 hlasujících pro, 10 se zdrželo a 4 proti byla smlouva ratifikována. Poslanci, kteří se zdrželi hlasování nebyli nikdy zveřejněni a čtyři „hrdinové“ jsou Božena Fuková, Gertruda Sekaninová, František Kriegel a František Vodsloň.

Další poměrně výraznou změnou se stalo datum 28. října 1968, kdy se naše země stala federací a jak již víme z minulosti federace se téměř vždy rovná první krok k rozdělení státu. Bohužel to ještě více zhoršilo vztahy mezi námi a *východními bratry*.

Vzhledem k těmto dosti závažným situacím bylo uzákoněno několik právních kodifikací, které měli zmírnit následky doby a korigovat chování lidí. Byl to zákon 126/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku, který byl koncipován na období října roku, kde se očekávali demonstrace na padesáté výročí vzniku republiky a v podstatě omezoval shromažďovací právo. Dále byl schválen zákon č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků, který zcela jasně zaváděl cenzuru v oblasti tisku, televize a rádia. V poslední řadě se jednalo o zákon č. 128/1968 Sb. O národní frontě. Ač tyto právní normy nemají s trestním právem mnoho společného, jsou pro dobu po roce 1968 specifické a důležité.

K významným změnám v oblasti trestního práva došlo v období let 1969 až 1973. Hlavním posláním bylo odstranění chyb z původního zákona z roku 1961 a doplnění nových skutkových podstat. Významnou změnou byla novelizace č. 148/1969 Sb., která zavedla trest zákazu pobytu a zcela novou skutkovou podstatu dle ustanovení § 209a neoprávněné užívání cizího motorového vozidla.

Další změny trestního zákonodárství byly provedeny roku 1973, kde jednou z významnějších změn byl zákon č. 45/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, který umožňoval účinnější postih u některých zvláště nebezpečných trestných činů, kde účelem bylo překlenout jakousi mezeru mezi maximální délkou trestu odnětí svobody a trestu smrti. V zákoně č. 44/1973 Sb. O ochranném dohledu zakotvoval zákonodárce lepší ochranu a před zvláště narušenými odsouzenými a zlepšoval tzv. postpenitenciární péči. Zákon č. 47/1973 Sb. měl za úkol doplnit zákon o výkonu trestu a zlepšit jeho výchovné působení na odsouzené.¹⁴

---

¹⁴ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*. Brno 2006 : Masarykova univerzita, ISBN 80-210-4056-4, strana 52

3.3 Příchod roku 1989 a sametové revoluce

Předrevoluční léta byla v našich zemích poměrně klidná. Lidé si postupně začali zvykat na velice úzkou spolupráci se Sovětským svazem a na hesla „*se Sovětským svazem na věčné časy*“. Avšak opak byl pravdou a jak je často uváděno nastal přímo tzv. ukázkový klid před bouří. U nás by se určitě nic nestalo, pokud by náš velký bratr nechtěl. Stala se však úplně jiná situace a v roce 1985 nastoupil v tehdejším Sovětském svazu k moci Michail Sergejevič Gorbačov. Není pochyb o tom, že se tento člověk zapíše do dějin celého lidstva a to ve velice rozporuplných úlohách. Pro mladé lidi je spíše hrdinou, který přiblížil Sovětský svaz, následně Rusko k Evropě a celému světu. Pro konzervativní a starší lidi je spíše západním agentem nasazeným do čela Sovětského svazu, aby prohrál studenou válku. Můžeme si o tom myslet každý své, ale rozhodně je to člověk, který měl na naší zemi vliv větší než si kdy dokážeme představit. Nastartoval totiž několik programů, jako byly například *glasnost* – otevřenost, velice známá *perestrojka* – přestavba a *uskorenije* – zrychlení. Všechna tato opatření se týkala v podstatě přiblížení se západu, tvorba nové demokratické společnosti a přestavba neboli zrychlení ekonomiky, která již počítala s určitým druhem soukromého vlastnictví. Michail Sergejevič Gorbačov se nikdy netajil tím, že jakousi inspirací v tvorbě nového Sovětského svazu mu poskytl Alexandr Dubček. Dokonce, když se ho novináři ptali, na to jaký je rozdíl mezi jeho perestrojkou a Pražským jarem uvedl s úsměvem „*devatenáct let*“.¹⁵

Ač se to z dnešního pohledu může zdát zvláštní v průběhu těchto let se trestní zákonodárství měnilo jen zřídka. V podstatě od schválení trestního zákona č. 140/1961 proběhlo do roku 1989 pouze osm novelizací. Všechny tyto novelizace v podstatě kopírovali požadavky společnosti, ale taktéž směřovali k zájmům československé federace. V důsledku společenských změn, které probíhaly v Sovětském svazu se začala měnit i společnost u nás. Byla jasná potřeba vložit do trestního zákona nové skutkové podstaty trestných činů a dále zabránit, zejména v poslední době, občanským nepokojům.

Podstatnou změnou, která se dnes jeví jako zcela samozřejmou, byla ratifikace mezinárodních smluv. Tehdejší Československo v tomto ohledu určitě nezaspalo dobu a

---

¹⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Michail_Sergejevi%C4%8D_Gorba%C4%8Dov, dne 21. března 2009

dne 10. dubna 1980 schválilo zákon č. 43/1980 Sb., kterým se doplňoval trestní zákon v podobě např. „ *V ustanovení § 2 odst. 3 se na konci připojují slova "nebo podle vyhlášené mezinárodní smlouvy"*¹⁶

Další novelizace proběhla až dne 14. února 1989 a to zákonným opatřením předsednictva Federálního shromáždění Československé socialistické republiky č. 10/1989 Sb. k ochraně veřejného pořádku. To byl jasný signál, jak vláda reagovala na sílící občanské nepokoje, neboť už v nadpisu je zcela jasně uvedeno „*v zájmu ochrany veřejného pořádku...*“¹⁷. V podstatě se zde zvyšovali sazby za přečiny, které byly uvedeny v zákoně o přečinech č. 150/1969 Sb., kde je v čl. II uveden doplněk ustanovení § 6 odst. 3, písm c) „*vyhotoví, umožní vyhotovení nebo rozšíří tiskovinu, která svým obsahem narušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku.*“¹⁸. Tato novelizace zcela jasně potlačovala lidská práva a právo na svobodu projevu, což odpor společnosti proti režimu ještě více posílilo.

V prosinci roku 1989 byla schválena poslední „socialistická“ novelizace trestního zákona č. 140/1961 Sb. a dalších příslušných zákonů, č. 159/1989 Sb., která zaváděla opětovně několik změn v oblasti trestů a nových paragrafů. Určitě bych vyzdvihl nové ustanovení § 169a Zasahování do nezávislosti soudů, který zaváděl novou skutkovou podstatu trestného činu spočívající v ochraně nezávislosti soudců a jejich rozhodnutí. Další dosud nepřímou potlačovanou ideou byla ochrana životního prostředí, kdy v zájmu socialistického rozvoje bylo životní prostředí zejména na Ostravsku a v Jizerských horách značně poničeno, tak zákonodárci vytvořili novou právní úpravu k zabránění tohoto fenoménu v ustanovení § 181a názvem Ohrožení životního prostředí.¹⁹

Hranice se otevírali všem a do republiky proudili stovky cizinců. Z tohoto důvodu bylo z trestního zákona vypuštěno ustanovení § 110 Vniknutí na území republiky, které nám říkalo „*Kdo nejsa československým občanem vnikne na území republiky, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta*“²⁰.

---

¹⁶ Zákon č. 43/1980 Sb. Čl II, odst. 1

¹⁷ Zákonné opatření č. 10/1989 Sb.

¹⁸ Zákonné opatření č. 10/1989 Sb. Čl. III písm. c)

¹⁹ Zákon č. 159/1989 Sb.

²⁰ Zákon č. 140/1961 Sb. § 110 Vniknutí na území republiky

4. Rok 1989 až po současnost

4.1 Porevoluční doba

Obrovské politicko - společenské změny zasáhly každého. Podařilo se to co zaseto semínko v roce 1968. Někteří numerologové dokonce poukázali na to, že když se otočí doprava č. 68 vznikne 89. Snad to má nějaký hlubší význam, ale zcela a nepochybně větší význam měly tyto změny na naše zákonodárství a vůbec celou politickou situaci. Významnou osobností byl zakládající člen Občanského fóra a budoucí prezident Václav Havel. Stal se jakousi ikonou sametové revoluce a dne 29. prosince 1989 byl zvolen jako první nekomunistický prezident po zhruba čtyřiceti letech. Následně byl zvolen znovu dne 5. července roku 1990 a to po prvních svobodných volbách, přičemž dne 20. července 1992 odstoupil z funkce, neboť již naše společné kroky se Slovenskou republikou šly ke konci. Následně byl dne 26.ledna 1993 zvolen poslaneckou sněmovnou České republiky prvním českým prezidentem.

Rychlé společenské změny však znamenaly rychlé změny zákonů a pokud se něco dělá rychle zpravidla to nemá patřičnou kvalitu. O tom jsme se přesvědčili sami a ne nadarmo se říká počátku devadesátých let „*divoký západ*“.

Prvním ústavním zákonem přijatým dne 17. listopadu 1989 byl dokument v němž se odrazila změna poměrů v republice. Jednalo se o ústavní zákon č. 135/1989 Sb., kterým se z textu ústavy z roku 1960 vypustil článek o vedoucí úloze Komunistické strany ve státě i Národní frontě a teze o marxismu - leninismu, v němž byla vedena veškerá kulturní politika v Československu, rozvoj vzdělání, výchova a vyučování. Tento ústavní zákon přijalo Národní shromáždění, stejně jako všechny do roku 1989, zvolené ve volbách v roce 1986. Po ústavním zákonu č. 135/1989 Sb., jenž měl nepochybně klíčový význam, byly do konce roku 1989 schváleny ještě další tři ústavní zákony. První dva se vztahovali bezprostředně k volbě nového prezidenta a poslední se vztahoval k novému slibu, který jako první přednesl právě Václav Havel dne 29. prosince 1989.²¹

---

²¹., Prof. JUDr. Aleš GERLOCH CSc. *Ústavní systém České republiky : Základy Českého ústavního práva*. Praha : Prospektrum, 2002. str. 58, ISBN 80-7175-077-8

Po roce 1990 bylo přijato mnoho ústavních zákonů, které měli například za úkol kooptovat poslance, kteří odešli zejména z důvodů jejich předrevolučního působení a dále se jednalo o zákon, který snižoval počet poslanců v Národním shromáždění na 150. Dále byl přijat ústavní zákon, který dovoloval odvolávat poslance a na jejich místo kooptovat jiné. Poměrně zásadní změnou byl ústavní zákon č. 46/1990 Sb., kterým byl zkrácen mandát poslanců zvolených v roce 1986, z důvodu přípravy nových voleb, a dále byl vytvořen tzv. „volný mandát“ což byla jakási neslučitelnost mandátu s výkonem jiné státní funkce. Na základě těchto zákonů začalo od března 1990 vznikat republikové ústavní zákonodárství v němž obě republiky řešily otázku změny názvu, přičemž výsledkem vypuštění slovíčka „socialistická“. V podstatě to samé se opakovalo ještě jednou s tím, že opět byl zkrácen mandát poslanců na 24. měsíců a opět proběhla změna názvu na Československá federativní republika s tím, že na Slovensku byl název uváděn s pomlčkou Česko - Slovenská . Ihned po této změně, které v podstatě znamenala jasný rozbroj mezi námi a Slovenskem začala práce na oddělení republik. V podstatě zákon o změně názvu republik měl jen jepičí život a platil jen od 29. 3. 1990 do 23. 4. 1990 kdy nabyl účinnost nový ústavní zákon, kde název nového státu zněl **Česká a Slovenská federativní republika**.

Další ústavní změnou, která naznačila jakým směrem se bude nová republika ubírat byl ústavní zákon č. 161/1990 Sb., který udělal průlom v našem bezplatném školství a umožnil tak nástup soukromých škol, které rostli jako houby po dešti. Jednalo se zejména o církevní školy, obchodní akademie a různé podnikatelské školy, které byly samozřejmě placené.

Další důležité změny na sebe nenechaly dlouho čekat. Již v listopadu 1990 k výročí sametové revoluce byly přijaty dva ústavní zákony č. 496/1990 Sb. o navrácení majetku KSČ lidu ČSFR a 497/1990 Sb. o navrácení majetku SSM lidu ČSFR. I když po ústavní stránce vyvolávají určité nejasnosti, symbolizovaly rok přeměn v naší společnosti.²²

Pozdější ústavní zákony představovali spíše krizi mezi naší republikou a Slovenskem. To vyvrcholilo ústavním zákonem č. 541/1992 Sb. o dělení majetku

---

²² Prof. JUDr. Aleš GERLOCH CSc. *Ústavní systém České republiky : Základy Českého ústavního práva*. Praha : Prospektrum, 2002. str. 62, ISBN 80-7175-077-8

ČSFR, kde bylo mimo dělení movitého a nemovitého majetku ČSFR článku i o rozdělení na Českou republiku a Slovenskou republiku. Dne 25. 11. 1992 odhlasovalo Federální shromáždění zákon č. 542/1992 Sb. o zániku České a Slovenské Federativní Republiky, přičemž k jeho naplnění došlo dne 31. 12. 1992 a od 1. 1. 1993 jsme byly oficiálně rozděleny na dvě nezávislé republiky. Je poměrně komické, že původně národní shromáždění dne 1. 10. 1992 neschválilo návrh na rozdělení ČSFR a naopak byl přijat návrh ústavního zákona o transformaci z čs. federace do Československé unie.

Dne 16. 12. 1992 došlo ke schválení Ústavy České republiky, která byla publikována ve sbírce zákonů, jako zákon č. 1/1993 s účinností od 1. 1. 1993. Druhým zákonem byl zákon č. 2/1993 Sb. a to Listina základních práv a svobod, která byla sice schválena dne 9. 1. 1991 Národním shromážděním pod č. 23/1991 Sb., ale následně dne 16. 12. 1992 byla znovu vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady. Následuje zákon č. 4/1993 Sb. o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR. Obsahem tohoto zákona jsou tzv. recepční ustanovení (receptio = převzetí) což ve zkratce znamená, že nová republika přebírá veškeré ústavní zákony, zákony a veškeré ostatní právní předpisy. Dále zde byl zakotven přenos různých pravomocí z federace na Českou republiku, jako jsou například soudy, tehdy prokuratury dnes státní zastupitelství a rozhodnutí národní rady přecházejí na vládu ČR. Dále ustanovil přechod majetku a jiných práv a závazků z federace na ČR a výslovně zde uvedeno, že ČR uznává všechny státy a vlády, které ke dni svého vzniku uznávala ČSFR²³.

Tato doba představovala a stále představuje významné období v dějinách samostatné České republiky ať už to jsou rozsáhlé změny zákonů, ale i významné změny například zrušení vojenských soudů a jejich začlenění do soustavy soudů, které známe dnes. Je jasné, že toto muselo poznamenat celé zákonodárství a zejména to trestní, které bylo do té doby novelizováno pouze osmkrát.

---

²³ JUDr. Jiří Hřebejk. *Ústavní systém České republiky : Základy českého ústavního práva*. Praha : Prospektrum, 2002. str. 70-76, ISBN 80-7175-077-8

4.2 Novelizace trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Nové státoprávní uspořádání a nová politika státu musela být doprovázena rozsáhlou novelizací trestního zákona, neboť vyvstávaly nové skutky, které zákon neznal a tím pádem je nemohl stíhat. Byla tedy jasná celospolečenská potřeba doplnit trestní zákon o nové skutkové podstaty. Toto se dělo v podstatě již od počátku devadesátých let a není tedy divu, že došlo k zhruba šedesáti novelizacím.

Podstatnou novelou trestního zákonodárství byla novela č. 175/1990 Sb., kterou se mění nebo doplňuje trestní zákon, kterou byl zrušen trest smrti, který byl nahrazen výjimečným trestem v délce trvání 25 let s možností podmíněčného propuštění po dvaceti letech. Tato změna zcela jasně nastavovala novou éru tzv. humanitního trestního zákona, čímž kopírovala zájmy společnosti. Dále bylo v této novele upraveno několik názvů z dob socialistické minulosti jako jsou například „*život pracujícího člověka*“ bylo nahrazeno prostě život. Dále byl zrušen trest nápravného opatření. Samozřejmě přibýlo několik nových skutkových podstat jako jsou například ustanovení § 188a Šíření toxikomanie, který zní „*Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu anebo ho v tom podporuje nebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem*“.²⁴ Záměr tohoto zákona je jasný v souvislosti na prudkém navýšení drogově závislých v naší republice v souvislosti s otevřením hranic a regulace distribuce drog. V této době však neplatila žádná kodifikace, která by stanovovala, která látka je droga, tak zákonodárce záměrně uvedl text „jiné návykové látky než alkoholu“.

Dále bylo zrušen trestný čin příživnictví dle ustanovení § 203, který uváděl „*kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a opatřuje si prostředky k obživě prostitucí hazardní hrou nebo jiným nekalým způsobem bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta*“.²⁵ Tímto zákonodárce v podstatě zlegalizoval prostituci, která zejména v počátku devadesátých let udělá téměř raketový vzestup a s ní související trestnou činností, jakou je např. obchodování s bílým masem, vydírání, drogy a jiné. Díky tomuto zrušení se mohla vytvořit nová zaměstnání, které v té době byla spíše raritou, jako jsou například bookmakeři, nebo prostě a jednoduše lidé, kteří nemají stálé zaměstnání a vydělávají

---

²⁴ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění zákon č. 140/1961 Sb., §188a

²⁵ Zákon č. 140/1961 Sb. původní znění, § 203

pomocí trestné činnosti a jiné podobné činnosti zejména nějakou zástěrkou, jako osoba samostatně výdělečně činná. Díky tomuto zrušení došlo i k mnoha potížím v sociální sféře, neboť lidé začali využívat do té doby poměrně bohatého sociálního zákonodárství a prostě byli doma a nepracovali.

Byl přidán nový paragraf § 234a Braní rukojmí, který byl v podstatě ratifikován z mezinárodního práva a pojednává o omezení svobody člověka aby jiný konal, jednal nebo opomenul za což hrozí trest až na osm let.

Úplným obratem o 180 stupňů byl nový paragraf 238a Porušování svobody sdružování a shromažďování, kde bylo uvedeno „*Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy omezuje ve výkonu jeho sdružovacího nebo shromažďovacího práva, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem*“²⁶. Kdy se v podstatě zrušil zákaz shromažďování, který zde byl v době socialismu platný.

Nová humanistická a tolerantní společnost žádala zrušení paragrafu 244 což je Pohlavní styk s osobou téhož pohlaví, čímž jednoznačně osvobodila homosexuály od trestního stíhání a tím naše společnost dala jasně najevo svojí toleranci k těmto menšinám.

Další novelizace se týkaly vojenských trestných činů zejména k jejich nenastoupení a měnily se zde spíš pouze trestní sazby.

Následná novelizace č. 545/1990 byla učiněna z důvodu plného otevření hranic a s tím spojené obchodování s devizami na což reagoval § 118a Neoprávněné obchodování s devizovými hodnotami, které zakazovalo bez patřičného povolení obchodovat či jinak nakládat s větším množstvím devizových prostředků. Tento paragraf postavil mimo zákon u nás velice dobře známé tzv. veksláky. Další paragrafy v této novelizaci zakazují vyvážet či jinak vyrazit informace týkající se kontrolovaného zboží či domácí technologie.²⁷

---

²⁶ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění zákon č. 140/1961 Sb., § 238a

²⁷ Zákon č. 547/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění zákon č. 140/1960 Sb., § 118a

V novelizaci č. 557/1991 jsou na základě celospolečenské potřeby uvedeny nové skutkové podstaty, které nejlépe vystihují dobu v podobě § 128a Pletichy proti veřejné soutěži a veřejné dražbě. Tento paragraf měl zamezit nekalým praktikám při vyhlášení veřejných soutěží a konání dražeb, což v tu dobu bylo zcela na místě neboť začala ožít privatizace státního majetku a s tím spojená ochrana lidí, které se do této soutěže zapojovali. Jeden z důležitých paragrafů v této novelizaci bylo v ustanovení § 198a Podněcování k národnosti a rasové nenávisti. Tento paragraf čelil sílicímu proti rómskému proudu, který po roce 1989 vznikl, zejména jejich nepřizpůsobivostí a také jejich závislostí na sociálním systému. Doplněním do řady protialkoholických paragrafů bylo ustanovení § 201a Opilství, které zaručovalo státní ochranu před skutky, které osoba spáchá pod vlivem alkoholu, což bych uvedl, že je spíše přitěžující okolnost. Novým § 216a Obchodování s dětmi, který má za úkol chránit ty nejbezbrannější lidi, kterými jsou děti před prodejem či prodejem pro práci a to zejména do zahraničí. Poměrně známou novinkou v porevoluční době bylo video. Snad každý si vzpomíná jak každou sobotu vyrazil na Spartu kupovat videokazety s nejnovějšími Americkými trháky. Kazety se kopírovaly, jak na běžícím pásu. Až do doby kdy bylo schváleno ustanovení § 257a Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací, který chránil nejen výše popsané skutky, ale i počítačové programy a jiné záznamové zařízení.²⁸ Další novelizace, která souvisela s poměrně novou kriminalitou byla upravena v zákoně č. 290/1993, kde byl zařazen nový § 152 porušování autorského práva, které souviselo právě s nahrávkou, jak zvukovou tak obrazovou a zákaz jejího množení a obohacování.

Další nová skutková podstata trestného činu bylo ustanovení § 178a Pytláctví které zakazovalo zasahovat do práva myslivosti, rybářství či lovu zvěře v novelizaci č. 557/1993 Sb. Další novinkou v tehdejší České republice byla posilovna, protože snad každý v té době chtěl vypadat jako Schwarzenegger a v posilovnách se začaly poměrně hojně prodávat různá anabolika a jiné látky podporující růst svalové hmoty. Z tohoto důvodu bylo nutno zasáhnout a bylo zavedeno ustanovení § 218a Podávání anabolických látek mládeži. Vzhledem k privatizaci bytů a domů vyvstala potřeba chránit majitele domu před různými bezdomovci a lidmi, kteří se nechtěli vystěhovat a tak zákonodárce uvedl paragraf 249a Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru. Další novinkou, která v době vzniku trestního zákona nebyla ani

---

²⁸ Zákon č. 557/1993 Sb. kterým se doplňuje a mění zákon č. 140/1961 Sb

na světě je Neoprávněné držení platební karty dle ustanovení § 249b, které je dnes hojně používané při téměř každé kapesní krádeži, neboť platební kartu má dnes již snad každý.

Poměrně nestandardní novelou byla novela č. 91/1994, která je nálezem Ústavního soudu a ruší ustanovení § 102 Hanobení parlamentu, vlády a Ústavního soudu, který byl v rozporu s Listinou základních práv a svobod s čl. 17.²⁹

Novelou č. 152/1995 byly zavedeny v ustanovení § 45 Obecně prospěšné práce, které se řadí jako alternativní tresty pro méně nebezpečné trestné činy, kde trestní sazba nepřevyšuje pět let a zda je důvodné mít za to, že tento trest bude splňovat výchovný účel pro odsouzeného. Trest obecně prospěšných prací byl v ustanovení § 45a stanoven od 50 hodin do 400 hodin. V této novele bylo zákonodárci jasně a včas podchyceno jednání pachatelů nové trestné činnosti vysoce nebezpečné, kterou je organizovaná trestná činnost a byla zařazena ustanovení § 163a až § 163c Zločinné spolčení.

Změna trestního zákona se vždy vytváří na základě celospolečenské objednávky a z tohoto důvodu bylo v novelizaci č. 253/1997 Sb. vypsáno několik nových paragrafů, zejména bych vyzdvihl ustanovení § 250a Pojistný podvod a § 250b Úvěrový podvod. V této době docházelo k rozsáhlé trestné činnosti na úseku fingovaných krádeží aut a též podvodné uzavírání leasingových smluv na taková vozidla, která končila rozebrána v garážích, přičemž pachatel inkasoval peníze a dále prodával náhradní díly, nebo vozidlo prodal v zahraničí, kde zpravidla celá vozidla končila. Stíhat pachatele šlo do té doby pouze pro podvod, kde je poměrně složité prokázat subjektivní stránku trestného činu přesněji řečeno úmysl pachatele.

V novele č. 112/1998 se mám objevila velice známá novelizace a v tu dobu obrovsky medializovaná, čímž byla novela ustanovení § 187a, kde je uvedena věta, kterou zná snad každý „*Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem*“³⁰.

---

²⁹ Zákon č. 91/1994Sb., Nález Ústavního soudu české republiky

³⁰ Zákon č. 112/1998 Sb., §187a

Jednoznačnou novelizaci z důvodu častého poškozování budov posprejováním přišla v novelizaci č. 139/2001, kde je uveden v ustanovení § 257b, který v podstatě doplňuje ustanovení § 257 Poškození cizí věci. Jeho skutková podstata hovoří za vše a určitě bych jí zdůraznil: „ *Kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem*“³¹. Škody spáchané touto trestnou činností zdaleka převyšují dle statistik i různé zpronevěry a krádeže, tudíž je třeba předcházet páchaní tohoto trestného činu a nebrat ho na lehkou váhu a to především na školách, neboť pachatelé těchto trestných činů jsou zpravidla nezletilí, či mládež.

Novelou č. 134/2002 došlo k vytvoření nových paragrafů, zejména na poli ekologie, jako například ustanovení § 181c Poškození lesa těžbou a ustanovení § 181e Nakládání s nebezpečnými odpady. Se vznikem finanční policie byl zaveden nový paragraf č. 252a Legalizace výnosů z trestné činnosti, který reagoval na rostoucí organizovaný zločin a s tím spojené tzv. praní špinavých peněz

Dostí velikou změnu znamenala novelizace č. 218/2003, která dokonce rušila sedmou hlavu v trestním zákoně a nahradila jí vlastním zákonem č. 218/2003 O soudnictví ve věcech mládeže, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2004. Účel tohoto zákona je, že upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.³²

Další dosti diskutovanou novinou je § 215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, který se podařilo prosadit v novele č. 91/2004 Sb. a který zcela jasně chránil lidi, které jejich partner týrá a to jak fyzicky tak psychicky.³³

Následné novelizace nejsou svým obsahem zase tak zajímavé a v podstatě lze říci, že pouze novela č. 320/2006 Sb.³⁴ zvyšuje tresty u skutkových podstat zaměřené proti zdraví člověka, což jasně naznačuje zvyšující se agresivitu v populaci a tím její potírání hrozbou vyšších trestů.

---

³¹ Zákon č. 139/2001 Sb., který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb. § 257b

³² Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

³³ Zákon č. 91/2004 Sb., který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb.

³⁴ Zákon č. 320/2006 Sb. který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb.

4.3 Současná společnost a její vliv na nový trestní zákon

V poslední době se velice hovoří o tom zda není zákon č. 140/1961 Sb. přeci jen trochu zastaralý vzhledem k datu jeho vzniku a zejména k jiným společenským podmínkám, které v době jeho vzniku vládly. Nutno uvést, že dnešní společnost je jiná a v této souvislosti jsou i jiné požadavky na regulaci celospolečenských vztahů. Dnešní doba je dobou moderní konzumní společnosti, kde je na prvním místě dobrá finanční situace a pak teprve až když biologické hodiny tikají si lidé pořizují vztahy a rodinu. Vystávají nové fenomény doby jako jsou ženy, které budují kariéru a muži na mateřské, ale i jiné novinky, které je nutné sledovat a vtěsnat je mezi nové paragrafy. Změnou hodnotové orientace se mění i chování lidí, kteří tzv. riskují pro finanční výhody, trestní stíhání různými podvody a krádežemi a to jen z prostého důvodu, že chtějí podobat hvězdám, které nám předkládají média a doslova nás bombardují novými auty, domy a mobily, které si celebrity dopřávají.

Všechny tyto problémy dnešní společnosti v době skrývají mnohem větší nebezpečí než si dovedeme představit. Bohužel je pouze na moci zákonodárné, aby pružně reagovala na potřeby společnosti. Téměř vždy se rodí zákony a v době kdy se tzv. něco stane. Současným problémem je například snížení trestní odpovědnosti. Do nového trestního zákona se zákonodárce snažil tuto hranici snížit a to z důvodu stále narůstající trestní činnosti mladších patnácti let. Proč se na problém nepodívali z jiného úhlu, například z psychologického či sociologického, kde by jim vyšlo už před lety, že lidé se dožívají stále většího věku a zcela nesporně rychleji dospívají, a dnes když se zeptáme žáků na základní škole kde hranice trestní odpovědnosti skoro každý to bude vědět. Já na základní škole nevěděl ani co je to trestný čin a když šel kolem policista ze strachu jsem přešel na druhou stranu ulice. Dnešní mládež se policistům doslova vysmívá a to proto, že si velice přesně uvědomují, že nejsou trestně odpovědní. Můj osobní názor je, že věková hranice by neměla být stanovena zákonem, ale byl by v každém konkrétním případě vyhotovován znalecký posudek, zda osoba v době spáchání skutku věděla co dělá a co jí za to hrozí, neboť každý takový skutek je a měl by být řešen individuálně.

Na základě přeměny hodnotového systému současné společnosti je nutné upravit i pořadí hlav v zákoně dle dnešních požadavků. Zatímco zákon z roku 1961 chrání

v první řadě socialistickou republiku, následuje socialistické vlastnictví a poté práva a oprávnění občanů, dnes je to již spíše nostalgie. Je nutné vytvořit nový trestní zákon, který bude chránit všechny ty, kteří to potřebují a jejich hodnoty. Které hodnoty jsou na prvním místě dnes? Určitě bychom uvedli zdraví, následuje rodina a vše kolem, soukromé vlastnictví a až poté státní zřízení a stát jako celek.

Z těchto důvodů začala práce na novém trestním zákoně, který byl schválen Poslaneckou sněmovnou v listopadu roku 2008 s tím, že účinnosti nabývá dne 1. 1. 2010. Zákonodárce zde zavedl spoustu novinek, které jsou v dnešní společnosti doslova nutností a dále je třeba uvést, že se změnila i celá struktura zákona z pohledu srovnání hlav ve zvláštní části. V hlavě první jsou uvedeny trestné činy proti životu a zdraví, což kopíruje hodnoty současné společnosti. V druhé hlavě jsou uvedeny trestné činy proti svobodě a právům na ochranu soukromí včetně listovního tajemství a následuje hlava třetí což jsou trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. V hlavě čtvrté jsou trestné činy proti rodině. V páté hlavě začínají trestné činy proti majetku následované šestou Hlavou, která obsahuje trestné činy hospodářské. Následují hlavy, které ze sociálního hlediska nejsou zase tak důležité jako jsou například trestné činy obecně nebezpečné, trestné činy proti životnímu prostředí a trestné činy proti republice umístil zákonodárce až do hlavy devět. V závěru zvláštní části jsou trestné činy proti brannosti, trestné činy vojenské, TČ ve veřejné správě a proti míru včetně trestných činů proti lidskosti.

V souvislosti s rozvojem vědy a techniky, v závislosti na rozvoji společnosti a jiných soudobých problémů vznikly i nové trestné činy. Jednou z poměrně dosti diskutovaných novinek je snížení věkové hranice z původních patnácti let na čtrnáct.

Je mnoho důvodů proč snížit věkovou hranici, zejména stále se zvyšující trestná činnost dětí. Dále je nutno podotknout, že psychická vyspělost dětí se dnes díky rychle nabitým informacím z médií posouvá a z tohoto pohledu je správné snížení věkové hranice. Bohužel se touto hranicí posouvá i věk kdy je legální pohlavní styk, přičemž toto může nahrávat nové trestné činnosti zejména spojená s pedofilií a prostitucí náctiletých. Z těchto důvodů se jedná o změně paragrafu č. 25 věk s tím, že se tam doplní, že čtrnáctý rok z hlediska trestného činu ano, ale pohlavní styk až po patnáctém.

Další poměrně pozitivní novinkou jsou tresty, které většina vnímá jako nedostatečné a to z hlediska jejich délky. Z tohoto důvodu se zvýšila hranice trestů z výjimečných 25 let na 30, přičemž se jednotlivé délky trestu změní i v konkrétních ustanovení. U trestů bude novinka, která má ulehčit přeplněným vězením a náročnosti z pohledu finanční stránky, kterou je domácí vězení. Ve zkratce to znamená, že pachatel méně závažného trestného činu bude „vězněn“ doma s tím, že bude moci jít pouze na nákup a na pracoviště s tím, že odsouzený dá slib, že se v době volna nebo pracovního klidu bude zdržovat doma. Dokonce se jedná i o uzákonění hlídacího GPS náramku, který by elektronicky hlídal odsouzeného. V některých evropských státech tato varianta již funguje. V době ekonomických potíží státu se tato varianta shledává s kladným ohlasem.

Dále nám nový trestní zákoník přináší zhruba šedesát nových skutkových podstat. Významnou novinkou je například pronásledování neboli stalking³⁵, což je v současné době poměrně rozšířené chování, kdy jedinec neustále pronásleduje svou oběť a to například telefonicky, pomocí SMS zpráv, e-mailů i osobně, přičemž může jít o hrozby či oplzlosti. Toto pronásledování má u oběti závažné psychické následky.³⁶ Dále bych vyzdvihl nové skutkové podstaty týkající se trestných činů spojených s výpočetní technikou a jinými záznamovými zařízeními, potažmo počítačovou sítí jako jsou například § 228 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, § 229 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat apod.

Nový trestní zákoník, jako moderní právní norma odpovídající evropským standardům 21. století, by měl poskytovat větší ochranu společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, přísněji trestat současnou kriminalitu a prostřednictvím definování skutkových podstat nových trestných činů postihovat rovněž protiprávní jednání související s vývojem moderní společnosti a nezadržitelným technickým pokrokem.

---

³⁵ Anglický výraz „Stalking“ původně znamenal stopovat zvěř při honu

³⁶ Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., Policejní akademie ČR, Praha - Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)

5. Srovnání vlivu a vývoje trestního zákonodárství od poválečného období do současnosti

Pokud bych měl srovnávat různá období od poválečné éry až po současnost rozdělil bych je na tři stěžejní a to období poválečné, následovala by tzv. komunistická éra a doba po „sametové“ revoluci. Každé období mělo svá jasná specifika, která se samozřejmě netýkala pouze vývoje trestního zákonodárství, ale též změn v oblasti ekonomiky, společenských změn, rozvojem vědy a techniky a jejich dopadu na jednotlivce a společnost.

Po skončení druhé světové války se celá Evropa včetně naší republiky pochopitelně zmítala v sociální a hospodářské krizi způsobené dlouhým a vyčerpávajícím bojem na jejím území, ale v protikladu zase obrovskou vůlí národa bojovat za stejný cíl. Tato doba byla poznamenána krutými podmínkami v oblasti sociální, mnoho rodin přišlo ve válce o příbuzné, otce od rodin a naopak staří lidé přišli o své syny a dcery, což bývá jedním z největších lidských stresorů. Devastující podmínky války zapříčinily menší produkci potravin a tím docházelo k neuspokojování základních lidských potřeb. Nestabilní poválečná vláda nedokázala tyto potřeby dostatečně naplňovat a z tohoto důvodu sílila myšlenka na změnu. Již v roce 1946 vyhrála se 36% hlasů Komunistická strana Československa (dále jen KSČ). Odpor nekomunistických stran proti vzrůstajícímu vlivu KSČ ve státě vyústil ve známý únorový puč roku 1948, kdy komunisté sestavili svou vlastní vládu a zcela tak ovládli Československo na dalších 41 let.

Jakmile se KSČ chopila moci, začala prosazovat svou metodu vlády. Hned po vítězném únoru bylo za vlastizrádce a špióny označováno 60% československé populace. Pozdější padesátá léta byla bezesporu jedna z nekrutějších období naší republiky. Až do Stalinovy a Gottwaldovy smrti roku 1953 v zemi zavládl teror ne nepodobný způsobům nacistů (ostatně většina praktik StB byly vylepšené 'pracovní postupy' Gestapa). Součástí této hromadné perzekuce byly často justiční vraždy, pracovní tábory, obrovské vyvlastňování soukromého majetku, násilná kolektivizace zemědělství, přísná cenzura atd. Země přešla na plánované hospodářství (pětiletky), politicky i ekonomicky se zcela orientovala na SSSR a spřátelené socialistické země, struktura průmyslu se radikálně

změnila na základě sovětských instrukcí - lehký a střední průmysl, ve kterém mělo Československo nezanedbatelnou tradici, byl utlumen ve prospěch těžkého průmyslu, který požadoval Sovětský svaz. Po roce 1956, kdy byly 'odhaleny' Stalinovy zločiny, tedy přiznali si je i samotní komunisté v SSSR a potažmo ve světě, se formy perzekuce citelně zmírnily. Roku 1960 bylo vyhlášeno vítězství socialismu, proběhla poslední poprava z politických důvodů a *monstrprocesy* se zrádci byly zastaveny. Během dvou let byly vyhlášeny dvě rozsáhlé amnestie, během nichž se na svobodu dostala naprostá většina z více než 8 000 politických vězňů. Nastal poměrně veliký ekonomický růst, který vrcholil zhruba v letech 1965-1975. Došlo k uklidnění situace a většina lidí se vrhla na budování socialismu. Uklidnění situace a ekonomický růst přispěl zejména začátkem a ke konci sedmdesátých let k obrovskému nárůstu porodnosti. Stále více se rozšiřovala střední vrstva. Postupně do země proudilo více a více západních technologií a začaly se uvolňovat hranice. Dokonce i vládnoucí strana prošla rekultivací a sociální systém hýřil a rozdával. V lednu 1968, byl na zasedání ÚV KSČ odvolán generální tajemník KSČ Antonín Novotný a na jeho místo nastoupil Alexandr Dubček. Pod jeho vedením došlo k postupné výměně na vedoucích postech KSČ až do úrovně místních organizací a byly zahájeny reformy, které měly vést k tzv. socialismu s lidskou tváří. Tlak společnosti na další změny rychle sílil, mnohé reformní kroky skutečně proběhly (např. byla zrušena cenzura, připravovalo se otevření hranic...). Celý vývoj známý jako Pražské jaro však s rázností jim vlastní ukončily sovětské tanky. Státy Varšavské smlouvy vojensky okupovaly Československo 21. srpna 1968.

V 80. letech se režim postupně uvolňoval, zároveň začínala být neúnosná i ekonomická situace. Na konci 80. let, po převratech v Polsku, Maďarsku a NDR, už bylo otázkou času, kdy KSČ padne i v Československu. Důkazem toho může být i zveřejnění petice Několik vět v červnu 1989 (kterou vypracovala Charta 77), která požadovala propuštění politických vězňů, svobodná média, veřejnou diskuzi o historii (rok 1968) atd. Podepsalo ji mnoho významných osobností československé kultury, a za necelý měsíc už měla na 1 800 signatářů, za dva měsíce 20 000 a na podzim už 40 000. 19.11.1989 bylo ustanoveno Občanské fórum, které následně žádalo odstoupení nejzkorumpovanějších politiků a propuštění politických vězňů. 27. listopadu mezi 12. a 14. hodinou proběhla po celé republice generální stávka s heslem Konec vlády jedné strany, do které se zapojilo 75% občanů. Občanské fórum za svůj cíl vyhlásilo vypsání svobodných voleb a byly splněny základní předpoklady pro to, aby byli komunisté zbaveni moci, což jak z dějin víme se nakonec podařilo. Doba, která přinesla klid a pohodu pro pracující lid a nemnoho změn,

zejména v trestním zákonodárství, které se změnilo pouze osmkrát. První jistota pro všechny a veřejná bezpečnost, která dokázala odhalit až padesát procent trestné činnosti, což je v dnešní době téměř astronomický výsledek.

Podívejme se pohledem obyčejného občana na oněch uplynulých dvacet let. Máme otevřené hranice s většinou evropských zemí, máme svobodu slova a svobodu shromažďování, nikdo nikoho neperzekuuje za náboženské názory, můžeme svobodně podnikat, neexistuje embargo na informace, máme podle některých dokonce naddimenzovanou záchrannou sociální síť. Systém parlamentní demokracie dovoluje otevřené soupeření politických stran, v občanské sféře existuje řada nevládních organizací, lidé se mohou svobodně rozhodnout, jak naloží se svým životem. V protikladu s výše uvedeným se, ale polistopadoví politici zasloužili o oživení některých slov, jejichž význam po dobu minulého režimu upadl v zapomnění. Jde o slova jako je nezaměstnanost, stávka, žebrák, exekuce, úpadce a bezdomovec. Byl dán některým slovům a termínům nový význam jako tunel, tunelář, nepřizpůsobivý občan, utahování opasků a s tím spojené odrážení od dna. Rozsáhlá amnestie prezidenta Havla, která je z dnešního pohledu vnímána velice negativně ovlivnila zločinnost zhruba na pět let směrem k astronomickým výšinám. V současnosti je dle statistik ministerstva vnitra trestná činnost vyšší zhruba o třetinu než před rokem 1989. To mělo za následek rozsáhlé novelizace trestního zákoníku a postupné doplňování nových skutkových podstat. Nezměnil se pouze počet trestných činů, ale i jejich brutalita, dokonalá organizovanost, vynalézavost a rafinovanost pachatelů. V literatuře se uvádí, že kriminalita v této podobě je jeden z nejextrémnějších článků sociální patologie, přičemž její zdroje spočívají v sociální a situační oblasti. Dalším, v poslední době, jasným a zřetelným minusem této doby je prohlubování rozdílu mezi vrstvami obyvatel zejména té nejbohatší a té nejchudší. Střední vrstva postupem času zaniká. Dále doslova likvidace sociálního státu, který na jedné straně vyhazuje oknem miliardy a na druhé straně zkracuje nemocenskou, přesouvá své náklady na běžné lidi a podnikatele a začínají se platit různé poplatky, které náš národ znal pouze z italských komedií v čele s účetním Fantozzim. Dochází k neprůhledným machinacím a korupci ve státní moci. To vše je nově nabitá svoboda, ale položme si otázku je to svoboda pro všechny?

Závěr

Problematika trestního zákonodárství je bezesporu jedním z nejsložitějších právních odvětví, které v sobě nespojuje pouze právo, ale i mnoho jiných odvětví, které se zase až tak s právem neslučují. Jmenoval bych psychologii, která se zaobírá pohnutkami pachatele a stejně tak možnostmi převýchovy, popisuje vnitřní stav a to jak pachatele tak oběti. Z této vědy se postupně vyčlenila viktimologie, jako nauka o obětech trestných činů, penologie zabývající se kriminálním chováním lidí a následným výkonem trestu odnětí svobody a chování po propuštění atd.. Své místo nejde samozřejmě i v sociální pedagogice, neboť nám trestní právo napomáhá vychovávat, chránit a pomáhat celé společnosti bez rozdílu věku, pohlaví a sociální skupiny.

Jelikož pracuji jako policista na místním oddělení, pracuji často s lidmi, kteří potřebují pomoc a ať to jsou pachatelé trestných činů nebo naopak poškození. Z tohoto důvodu je mi blízký obor sociálního pedagoga, který mi pomohl nahlédnout do jakého si zákulisí trestního zákona, kterými jsou právě různé pohnutky pachatelů, lidské osudy, jednání s poškozenými trestných činů a teď vím, že ne vždy je třeba a žádoucí jednat striktně dle litery zákona.

O historii trestního zákona, jako jedné ze specifických právních norem, nebylo napsáno mnoho a o to jsem měl ztíženou práci. Po dobu psaní této práce jsem zjistil, jak úzká vazba mezi trestním zákonem a soudobou společností panuje.

Téměř bezesporu lze říci, že společnost má vždy rozhodující vliv na tvorbu trestního zákona, ale není to jediný prvek, který zákonodárce zapojuje do tvorby právní normy. V minulosti i v současnosti je patrný vliv zahraniční politiky na naši malou zemi v srdci Evropy. Dále je nutné zohlednit vliv vědy a techniky, což se nám v poslední době ukázalo, jako dosti zanedbané v podobě počítačové kriminality a různých jiných druhů chování, které vykazují velkou dávku zručnosti, inovací a vynalézavosti pachatelů. Pokud by však vyvstala otázka zda společnost ovlivňuje trestní zákonodárství musím jednoznačně uvést, že ANO největší měrou.

Dalším problémem trestního zákonodárství je ten fakt, že zpravidla nová skutková podstata je zavedena až v té době, kdy je tato trestná činnost již dost rozšířena nebo se objevilo několik alarmujících případů. V podstatě bych to nazval jakousi právní setrvačností, která by se měla v určitých případech nutně zkrátit.

Pokud bych měl hovořit o tom, zda lze porovnávat trestní zákon v jednotlivých obdobích, v mém případě od poválečného až po současnost s nahlédnutím do budoucnosti, musím jednoznačně uvést, že NE. Důvod je prostý, každá doba má svá jasná a neodmyslitelná specifika a vůbec není pravda, že se historie opakuje. Proud dějin na sebe navazuje a tvoří vždy nové koryto. Jednou řeka vyschne a pramen vytvoří nové koryto. O tomto jsme se přesvědčili, když zanikly takové mocnosti jakými byly Řím, Egypt a podobně. A právní systém není výjimkou prostě se tvoří v té době a s jasnými, neodmyslitelnými specifiky a tím je jedinečný, do jisté míry posuzuje morální a duchovní vyspělost nejen národa, ale právě té či oné doby.

Dle mého názoru je nutné pohlédnout do historie, zamyslet se nad současností zhodnotit proč a s jakým úmyslem byla ta či ona norma tvořena a z toho se následně poučit, jen aby nás oprava chyb nepřipravovala o cenné kroky vpřed vstříc lepší budoucnosti..

RESUMÉ

Cílem bakalářské práce „Vliv společenských změn na trestní zákonodárství (komparace východisek trestního zákonodárství před a po roce 1989) je nahlédnout do minulosti a porovnat jej se současným stavem, přičemž zjistit, jaký vliv měla společnost na tvorbu trestního zákonodárství a současně, jaký vliv měl trestní zákon na obyvatele Československa později České republiky. Stejně tak se naskýtá otázka, zda lze vůbec porovnávat trestní zákonodárství, dle různých období.

V souvislosti s tím jsem se pokusil popsat všechny trestní zákony, které platily na území České republiky a současně jsem sledoval situace, které vedly ke změně trestního zákona včetně různých novelizací, a to ať se jednalo o vnitrostátní či mezinárodní. V souvislosti se stále se vyvíjející trestnou činností bylo nutné popsat i novelizace, které vždy reagují na aktuální stav společnosti a vývoj trestné činnosti včetně různých patologických jevů poměrně pružněji, než tvorba nových zákonů.

Na základě zjištěných poznatků a skutečností, vztahující se k mé bakalářské práci jsem došel k závěru, že největší vliv na trestní zákonodárství má právě společnost a její proměny. Jako další vlivy jsou například politická situace ve světě, živelné katastrofy, ekonomická situace státu, politická situace, válka apod. Na otázku zda lze porovnávat trestní zákonodárství v různých obdobích musím říci, že dle mého názoru nelze, neboť bych by to bylo podobně, jako srovnávat „jablka s hruškami“. Každá doba má svá neodmyslitelná specifika, která plodí specifická rozhodnutí zákonodárců a také se mění chování pachatelů, což samozřejmě požaduje specifickou zákonnou normu. Těžko by dnes někoho trestal za příživnictví nebo naopak těžko by vznikl v roce 1950 trestný čin neoprávněný přístup do informačního systému a nosiči informací, protože to je prostě přirozený vývoj společnosti, lidí, vědy a techniky atd.

ANOTACE

Bakalářská práce na téma „Vliv společenských změn na trestní zákonodárství (komparace východisek trestního zákonodárství před a po roce 1989) se zabývá vlivem společnosti na tvorbu trestního zákona v různých časových obdobích v Československu a následně v České republice od konce druhé světové války po současnost. Kapitoly jsou řazeny od poválečného období přes komunistickou éru až po současnost. Každá kapitola obsahuje popis platného zákona a vztah se soudobou společností a její vliv při tvorbě nového zákona. Závěr je věnován novému trestnímu zákonu a požadavkům dnešní společnosti na trestní zákonodárství včetně popisu několika nových skutkových podstat.

Klíčová slova:

trestní zákon, trestný čin, soudobá společnost, pachatel trestného činu, trest odnětí svobody, vliv společnosti, ústava, oběť trestného činu, politická situace, vývoj práva, paragraf, novelizace

ANNOTATION

Bachelor thesis „The influence of changes in social circumstances on the penal legislation (the comparison of penal code solutions before and after the year 1989)“ deals with the impact of social conditions on penal lawmaking in different time periods in Czechoslovakia and then in the Czech Republic from the end of the Second World War till today. Different periods are organized in chapters beginning with the after war period through the era of communism till present. Each chapter describes the valid law of those times and it's relation to contemporaneous society as well as the influence on lawmaking. The final part deals with the new penal code and the present society's requirements on penal legislation including the description of selected newly created factums.

Key words:

penal code, crime, contemporaneous society, criminal, confinement, society influence, constitution, victim, political situation, law evolution, paragraph, updating

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Právní normy:

- 1) Zákon č. 88/1948 Sb. jímž se mění trestní zákony a trestní řády
- 2) Zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon ze dne 22. 7. 1950
- 3) Zákon č. 63/1956 Sb. doplněk trestního zákona
- 4) Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon
- 5) Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 6) Zákon č. 43/1980 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 7) zákonné opatření č. 10/1989 Sb
- 8) Zákon č. 159/1989 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 9) Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 10) Zákon č. 547/1990 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 11) Zákon č. 557/1993 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 12) Zákon č. 91/1994 Sb., Nález Ústavního soudu české republiky
- 13) Zákon č. 112/1998 Sb., kterým se doplňuje a mění TZ
- 14) Zákon č. 139/2001 Sb., který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb.
- 15) Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže
- 16) Zákon č. 91/2004 Sb., který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb.
- 17) Zákon č. 320/2006 Sb. který novelizuje zákon č. 140/1961 Sb
- 18) Návrh trestního zákona č. 410/2008 posl. sněmovny

Monografie:

- 1) GERLOCH, A., HŘEBEJK, J, Zoubek V., *Ústavní systém České republiky ; Základy Českého ústavního práva*. Praha : Prospektrum, 2002, 564 s., ISBN 80-7175-077-8
- 2) HAYEK F.A., *Právo, zákonodárství a svoboda, I. Díl – Pravidla a řád*, 2. vyd. Český Těšín: Academia , 1998, 414 s., ISBN 80-200-0241-3
- 3) KNAPP, V. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha : Právnické a ekonomické nakladatelství Bohumily Hořínkové, 1998. 461 s.
- 4) NEZKUSIL, J. *Československé trestní právo : díl první*. Praha : Orbis, 1976, 336 s. ISBN 11-032-76

- 5) NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 310 s., ISBN 80-86473-67-8
- 6) PAVLÍČEK, NOVOTNÝ, Ke vztahu ústavní svobody pouličních průvodů a manifestací a trestného činu výtržnictví, Praha: Právník, 1967, 278 s.
- 7) VEČEŘA, M., URBANOVÁ, M. *Základy sociologie práva*. Brno : Augusta, 1996. 208 s. ISBN 80-210-1459-8
- 8) VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006, 59 s., ISBN 80-210-4056-4
- 9) ZIMEK, J. *Ústavní vývoj Českého státu*. Brno : Masarykova univerzita, 1998., ISBN 80-210-1354-0

Jiné informační zdroje:

- 1) http://iuridictum.pecina.cz/w/Pr%C3%A1vnick%C3%A1_dvouletka
- 2) <http://mvcr.cz>
- 3) <http://www.kriminalistika.eu/trestmrti/trestsmrti.html>
- 4) <http://wikipedia.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Rozsudek jménem republiky p. Hlavín

Příloha č. 2 Odvolání p. Hlavína

Příloha č. 3 Žádost o rehabilitaci pí. Pospíšilová

Příloha č. 1 Rozsudek jménem republiky p. Hlavín

Or I/VII 73/50

R o z s u d e k

J m é n e m   r e p u b l i k y   !

Státní soud v Praze uznal po-hlavnímpřelíčení 30.6. 1950 konaném takto právem .

Obžalovaný :

Oldřich H l a v í n , nar. 7.9.1896 v Mišovicích ; důstojník s.povolání v.v. bytem Praze II., Sokolská 39, t.č. ve zdejší vazbě

j e s t   v i n e n

že od ledna 1949 do května 1949 v Praze cizí moci nepřámo vyzradil státní tajemství, ač mu povinnost ucho-vávati státní tajemství byla vyslovně uložena ,

č í m ž   s p á c h a l

zločin vyzvědačství podle § 5 odst. 2 lit. b/ zák. č. 231/48 Sb.,

o d s u z u j e   s e

za to podle § 5 odst. 2 cit. zák. za použití § 113 zák.č. 319/48

Sb -. vedle kasace trestu těžkého žaláře zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem v trvání 15 / patnácti / roků a k náhradě nákladů trestního řízení a výkonu trestu .

Podle § 47 zák.č. 231/48 Sb., ukládá se obžalovanému peně-žitý trest ve výši 10.000 Kčs.

Podle § 48 cit. zák. prohlašuje se konfiskace jmění obžalo- vaného .

Podle § 52 cit. zák. vyslovuje se, že obžalovaný ztrácí čestná práva občanská a doba nezpůsobilosti k jich opěznému nabytí stanó- ví se na dobu 10. roků . Vazba započtena od 11. 11. 1949, 12 h. do

Naproti tomu týž 30.6.1950 , 12 hod.

z p r o š ť u j e   s e

podle § 259 č. 2 tr.ř. obřaloby ze zločinu podle § 1 odst. 2 odst. 1 lit.c/, zák.č. 231/48 Sb., spáchaného prý způsobem v

obžalce uvedeným .

D ů v o d y .

Na základě trestního oznámení připojených k němu příloh, svědecké výpovědi Vlasty Brunerové, posudku znalců již jména jsou uvedena ve zvláštní obálce , výpovědi obžalovaného soud zjistil a vzal za prokázáno toto

Obžalovaný byl dlouhá léta aktivním důstojníkem, prošel různými místy vojenské správy a to i místy již zvláštní charakter je uveden v kmenovém listu . Z této dlouholeté služby podle přesvědčení soudu obžalovaný získal zkušenosti s jedním špiónů a celé špiónážní práce .

Počátkem roku 1949 v Praze seznámila obžalovaného jeho známá Vlasta Brunerová s jistou osobou, vystupující pod krycím jménem, která jest vyznáníjším agentem jisté cizí, nepřátelské zpravodajské služby, jak jest uvedeno ve znaleckém posudku .

Ona osoba musela se jevati a tutiž jevila se obžalovanému jako osoba jímž cílem jest na obžalovaném vyzvídati tajemství vojenského řádu , neboť obžalovaný ze způsobu seznámení , ze způsobu návštěv této osoby u něho, ze způsobu rozhovorů a otázek a dále z toho, že o povolání této osoby, minulosti této osoby a postavení této osoby, pokud se nejedná a vysloveně špiónský charakter , nic nevěděl , vzhledem své předchozí činnosti a výskolenosti nemohl býti na pochybách o koho jde . Onen muž bezdůvodně vícekrát obžalovaného navštívil v úředních hodinách , vyptával se na věci , které nemohly civilistu zajímati a obžalovaný tomuto muži sdělil určité věci, jež podle svého znaleckého posudku tvoří obsah státního tajemství .

Obžalovaný podepsal prohlášení jímž bere na vědomí, že má zvláštní povinnost uchovávat státní tajemství .

Ježto tedy obžalovaný , podle přesvědčení soudu seznal, že má před sebou agenta cizí zpravodajské služby a přesto mu vyzradil věci o nichž , jak sám doznal, věděl, že jsou tajné a důvěrné, že tedy tvoří obsah státního tajemství, ač mu povinnost uchovávat státní tajemství byla výslovně uložena, jest v jednání obžalovaného dána skutková podstata zločinu vyzvědačství podle § 5 odst. 1 lit. b/, zák.č. 231/48 Sb., po stránce objektivní i subjektivní .

Bylo jej proto uznati v tomto směru vinným a uložiti mu trest podle § 5 odst. 2 cit. zák. Vzhledem však k tomu, že obžalovaný se doznal, že byl bezúhonné a pro stát prospěšné minulosti, vzhledem k rozsahu činnosti obžalovaného, jevil se však trest nejvyšší nepřiměřeně přísný a proto soud použil ustanovení § 113 zák. č. 319/48 Sb., a změnil trest nejvyšší trest na svobodě úměrný k rozsahu viny obžalovaného.

Peněžité trest, konfiskace jmění a výrok o ztrátě čestných práv občanských a kasaci opírají se o ustanovení §§ 47, 48 a 52 zák. č. 231/48 Sb.,

Výrok o náhradě nákladů trestního řízení opírá se o ustanovení § 389 tr.ř. o zostření trestu podle § 19 tr.z. - o ustanovení § 3 zák. č. 131/67 ř.z. o započtení vazby podle názoru soudu nezaviněné a ustanovení § 55 lit. a/tr.z.

Naproti tomu soud nedospěl k přesvědčení o vině obžalovaného ve směru zločinu velezrady podle § 1 odst. 1 lit. c/, odst. 2 zák. č. 231/48 Sb., Nebylo ničím prokázáno, že by se byl obžalovaný s oním mužem nějak spolčil k velezrádným účelům a nebo v tom směru vyvinul nějakou činnost. Obžalovaný jako typický důstojník buržoásního založení, nestojí sice v kladném poměru k lidově demokratickému zřízení, jak jest patrné už z toho, že se stýkal s člověkem o jehož špionážním poslání nemohl míti pochyb, že téměř vyrazil státní tajemství, avšak dále jeho činnost podle názoru soudu nešla a následkem toho bylo obžalovaného ze zločinu velezrady zprostiti.

Zapisovatelka :

Předseda senátu :

Usnesením Vyššího vojenského soudu-1021-Praha č.j.Mt 101/53-St z 30.června 1953 byla pozlena obnova trestního stíhání a byl zrušen rozsudek býv. Státního soudu v Braze.

Praha dne 2.července 1953.

Předseda senátu:
major justice:

JUDr. Antonín S t e h n o

STÁTNÍ SOUD V PRAZE

Došlo 10. I. 1951

Or I/VII

Po III 39/50

- 51 -
73/50
33

Nejvyšší soud jako soud odvolací usnesl se po ústním odvolacím líčení, konaném dne 4. ledna 1950, o odvolání obžalovaného Oldřicha Hlavína z rozsudku státního soudu v Praze ze dne 30. června 1950, č.j. Or I/VII 73/50-22, takto:

Odvolání se z a m í t á .

Obžalovaný je povinen nahradit náklady odvolacího řízení.

D ů v o d y :

Obžalovaný Oldřich Hlavín podal proti rozsudku státního soudu odvolání pro výrok o vině.

Odvolání není důvodné.

Obžalovaný v něm v podstatě opakuje svoji obhajobu při hlavním přelíčení a snaží se dovést, že se vyzrazení důležitého státního tajemství nedopustil vědomě a úmyslně, nýbrž toliko z neopatrnosti a nedbalosti a že měl být uznán vinným pouze přečinem nedbalého uchování státního tajemství podle § 7, zák. č. 231/1948 Sb. Zejména uvádí, že v cizím agentovi vystupujícím pod krycím jménem spatřoval sice reakcionáře, ne však osobu pracující ilegálně a že o jeho zaměstnání nikdy nepřemýšlel. Toto tvrzení obžalovaného je však vyvráceno jeho výslovným opačným doznáním při administrativním výslechu, nehledíc k tomu, že obžalovaný jako vyšší důstojník se speciálním školením už ze způsobu seznámení se s nepřátelským agentem a z obsahu otázek, které mu tento kladl, nutně si musil být vědom, že má co činit se špionem. Neobstojí ani obrana obžalovaného, že cizímu agentovi neprozradil nic podstatného, neboť

při administrativním výslechu obžalovaným doznané skutečnosti (č.l. 4-5) zakládají nepochybně státní tajemství. Z těchto důvodů nemůže obstát ani další tvrzení obžalovaného, že mu agent za bezvýznamného hovoru nenápadně uváděl na přetřes otázky, které měly souvislost s vojenskými věcmi, a že teprve na konci svých styků s cizím agentem si uvědomil, že vyjádřením určitých skutečností se dopustil chyby, ale že ani potom v něm nevzniklo podezření, že onen agent je špion. Obžalovaný tu zřejmě přehlíží vlastní doznání, že již při první nebo druhé návštěvě se ho agent ptal, zda jsou v armádě ilegální organizace a požádal ho, aby se snažil o tom něco konkrétního zjistit. Otázka takového rázu musela obžalovanému jako zkušenému důstojníku postačit, aby si utvořil bezpečný úsudek o poslání agenta. Pokud se obžalovaný snaží dovodit, že neměl motivu k podobné činnosti, jako je vyzvědačství, ježto měl k lidově demokratickému zřízení kladný poměr a ze svého činu neměl žádný prospěch, stačí poukázat na další vývody napadeného rozsudku, v němž soud na základě vlastního doznání obžalovaného. V administrativním řízení dospěl k přesvědčení, že obžalovaný jako typický důstojník buržoasního zaměření nemohl se smířit s vývojem poměrů po únoru 1948 a proto vyrazil státní tajemství člověku, o jehož špionážním poslání nemohl mít pochybnosti.

Bylo tedy odvolání obžalovaného jako bezdůvodné zamítnuto.

Při přezkoumání rozsudku podle § 95, odst.1 zák.č. 319/48 Sb. nebyl shledán důvod k zrušení nebo změně některého výroku rozsudku.

Výrok o útratách se opírá o ustanovení § 390, odst.2
tr.ř.

V Praze dne 4. ledna 1951.

Dr. Malý v.r.

Za správnost vyhotovení
vedoucí oddělení:

Okaliva

Vážení soudruzi,

obracím se na Vás jako stovky jiných, abych Vás požádala o rehabilitaci pro svého zemřelého otce, vojenského důchodce Oldřicha Hlavína, nar.7.9.1896 v Mišovicích u Písku, posledně bytem Mukařov 22-okres Praha-východ.

Tatínek sám Vás o pomoci žádal v roce 1964-65, záležitost došla tak daleko, že koncem listopadu 1965 navštívili jej dva soudruzi důstojníci snad z prokuratury, tenkrát byl již velmi těžce nemocen, o případu hovořili a slíbili podat další zprávu - do dnešního dne se nikdo vícekrát neozval, ale díky alespoň za to, že někdo přišel a táta se v posledních chvílích života domníval, že přece jen jeho památka zůstane čistá (zemřel 31.ledna 1966).

Otec byl italským legionářem, po návratu z 1.svět.války zůstal v armádě a v posledních letech před okupací byl přidělen a sloužil v 2.oddělení hl.štábu. Za okupace byl do února 1944 stíhán a potom přece jen zatčen, odsouzen a vězněn v Terezíně, malá pevnost, Mauthausenu - do osvobození. Po svém návratu 19.5.1945 prodělal očistné řízení. Vojenskou činnou službu nastoupil v Praze (kasárna Jiřího z Poděbrad) později byl jedním ze zakladatelů a vedoucím pracovníkem ATK. Před zatčením v r.1949 sloužil v ÚDA.

V hodnosti majora byl již před okupací až do r.1949 - kdy sice rozkazem ministra nár.obrany k 7.listopadu byl jmenován 2 x se zpětnou platností a 1 x renom.tedy až do hodnosti generála dekrety však obdrželo velitelství až po jeho zatčení (zatčen z 9.na 10.listopadu v noci) takže mu předány být nemohly a velitelství je vrátilo zpět jako nepředatelné.

Po svém zatčení před soudem byl vězněn v Mladé Boleslavi, v roce 1950 souzen v Praze na Pankráci první rozsudek byl trest smrti po odvolání snížen na 15 let. Po rozsudku byl převezen do civilní věznice v Opavě a odtud do vojenské tamtéž odkud byl při hromadném přesunu převezen do Leopoldova. V červnu 1953 byl znovu v Praze na Hradčanech obnoveným řízením zproštěn a 28.9.1953 se vrátil domů. (Zproštění viny předcházelo ovšem prohlášení, že se vzdává všech dalších nároků jak nás informoval s.njr.Dr.Stehna)

V roce 1956 začal otec pracovat jako kulturní referent ve vojenské zotavovně v Mariánských Lázních. Jedenkrát při návštěvě s. ministra v zotavovně se mu otec zmínil o svém případu a žádal o pomoc - jelikož bylo stále mnoho těch, kteří o jeho nevinně nebyli zcela přesvědčeni a v místě jeho posledního bydliště t.j. v Mukařově, kde se i v době okupace nějaký čas skrýval byla mu tato pomoc vyčítána. Soudruh ministr navrhl, aby si podal žádost. Otec to neudělal hned, ale když zůstal definitivně doma v důchodu a viděl, že v obci se na něho pohlíží stále s nedůvěrou požádal Vaším prostřednictvím o očistu. Jak jsem již zkraje své žádosti uvedla, celá záležitost zůstala na mrtvém bedě.

Žádám Vás proto dnes, kdy se budete rehabilitacemi všech osob takto postižených zabývat, kdyby bylo možné očistit do všech důsledků i památku mého zesnulého otce.

V Praze 23. března 1968

Eva Pospíšilová
Praha 6-Břevnov
[redacted]